

Νοσση

“Αὐγή,”

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

- Γ. Παναγιωτίδου Ἡ Ψυχοανάλυσις
  - Χρ. Γουγούση Ἐπί τῶν ἐρειπίων
  - Ι. VOLKELT Τί εἶναι θρησκεία
  - Η. Ἀξιωτίδου Περί ἀρχαίων Θρακῶν
  - Σ. Γαβριηλίδου Ὁφέλεια φυσικῆς ἀγωγῆς.
  - Α. Δομενίκου Ὁ Κωστής τοῦ Δασάλου
- Φιλολογικαὶ εἰδήσεις.
Ἀνέκδοτα μουσικῶν.
Ἀπὸ ὅλων τῶν κόσμων

ΕΤΟΣ Α. ΤΕΥΧΟΣ Δ καὶ Ε

Τύποις **ΑΘ. ΜΑΝΟΥ & ΣΙΑ**
Βενιζέλου 95, Θεσβόνικη
1922

“ΑΥΓΗ,,

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ἐκδότης Α. Μάνος

Διευθύνται Στρ. Πελεκίδης, Ν. Λούβαρις

Ἐκ τῆς Τυπογραφείου “Αύγης,,

Διαδόχου Γεωργίου 59

Η ΨΥΧΟΑΝΑΛΥΣΙΣ

— 009100 —

Ἀπὸ ἐνὸς τετάρτου περιόπου αἰῶνος διαφιλονικεῖ τὸ ἐπιστημονικὸν πεδίων τῆς ψυχολογικῆς ἐρεῦνης καὶ νέον εἶδος, εἰς τὸ ὁποῖον δίδεται ὁ χαρακτήρ ποῦ μὲν νέου βοηθητικοῦ μέσου, ποῦ δὲ νέας πειραματικῆς ψυχολογικῆς μεθόδου ἐν γενεῖ. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ψυχολογικῆς ἐρεῦνης εἶναι γνωστὸν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ ὑπὸ τὸν ὄρον *Psychnalyse* καὶ καθ' ἡμᾶς δύναται νὰ ὀνομασθῇ *ψυχοανάλυσις*.

Ἡ ψυχοανάλυσις ὀφείλει τὴν ἐμφάνισίν της εἰς κλινικὰς ἰατρικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ ὀρισμένων ψυχοπαθολογικῶν καταστάσεων καὶ τῆς ἰάσεως αὐτῶν (*Janet, Breuer, Freud*): παρατηρήθη δὴλα δὴ, μονομερῶς κατ' ἀρχίς, ὅτι ὑστερικὸι ἰατροῦνται καθ' ὀλοκληρίαν ἢ βελτιοῦνται σημαντικῶς ἢ κατὰστασις των, εἰν ὁ ἰατρὸς ἤθελε κάμει σκόπιμον χρῆσιν ἐκδηλώσεων των προφορικῶν, γραπτῶν, ἐνυπνίων κτλ. διὰ καταλλήλου συνομιλίας καὶ ὑποβολῆς. Ἐὰν δηλαδὴ διὰ τοῦ μέσου τοῦτου κτώρθωνεν ὁ ἰατρὸς, τὸ αἷτιον τῆς ψυχικῆς των νόσου, τὸ εὐρίσκόμενον εἰς τὸ βάθος τοῦ παρελθόντος των, νὰ τὸ ἐπαναφέρῃ ὑπὸ τὴν αὐτὴν καὶ πρότερον σαφήνεια: εἰς τὴν συνείδησιν καὶ πείσῃ οὕτω τὸν ἀσθενῆ ὅτι αὐτὸ καὶ μόνον ἄποτελῆ τὴν αἰτίαν τῆς ψυχοπαθολογικῆς του καταστάσεως, τότε ἐξαφανίζεται ἢ ἐξ αὐτῶν ἐπίδροσις: ἢ ἐπιβολὴ τοῦτου καταστρέφεται καὶ ὁ ἀσθενὴς φυσικῶ τῷ λόγῳ ἰατροῦεται.

Ἐπὶ τοιοῦτων παρατηρήσεων ἐστήριξεν ὁ *Freud*, ὁ θεμελιωτὴς τῆς ψυχοανάλυσεως, τὴν μέθοδον καὶ τὴν θεωρίαν ταύτης. Ἡ ψυχοανάλυσις προσεῖλκυσε ὅπως ἦτο ἐπόμενον τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου. Οἱ ψυχίατροι μετ' ἐνδιαφέροντος καὶ διὰ πρακτικοὺς λόγους παρηκολούθησαν τὰ κατ' αὐτὴν, ὀλίγον δὲ κατόπιν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο μετεδόθη εἰς μεγαλυτέρους κύκλους, ἐσηματίσθησαν διάφορα κέντρα, τὰ ὁποῖα κατὰ διαφόρους κατευθύνσεις ἐκαλλιέργησαν τὴν νέαν διδασκαλίαν. Περιοδικὰ εἰδικὰ ἐξεδόθησαν, σχετικὴ φιλολογία παρουσιάσθη ἀρχετὰ μεγάλῃ, καὶ τώρα εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου εὐρίσκονται ὀπαδοὶ τῆς ψυχοαναλυτικῆς κατευθύνσεως ἐν τῇ ψυχολογίᾳ. Καὶ εἰν μὲν ἐπρόκειτο ἅπλῶς περὶ ὀρισμένης ἐπιστημονικῆς ὑποθέσεως ἢ εἰδικῆς ψυχιατρικῆς μεθόδου, βεβαίως δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ ἀσχοληθῇ τις εἰς τὰ κατ' αὐτὴν. Ἡ ψυχοανάλυσις ὁμως παρουσιάζεται ὡς γενικὴ πρακτικὴ ψυχολογικὴ μέθοδος θεωρουμένη

πολύτιμος καὶ ἀπαρτίτης διὰ τὸν παιδαγωγὸν, ὅπως καὶ διὰ τὸν ψυχίατρον καὶ ἐν γένει πάντα ἀσχολούμενον εἰς τὴν ψυχολογίαν, ὅστις μέχρι τοῦδε ἐνόμιζεν ὅτι μόνον εἰς τὰ στοιχειώδη ψυχικὰ φαινόμενα καὶ εἰς ἀντικειμενικὰς παρατηρήσεις ἐκ τῆς λαοψυχολογίας ἔχει ἀσφαλὲς ἔδαφος. Ἡ ψυχοανάλυσις παρουσιάζεται ὡς πρώτη δῆθεν ψυχολογικὴ ἔρευνα, ἣ ὁποία βασίζει τὰ ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ φαινόμενα εἰς τὰς πραγματικὰς καὶ ἀρχικὰς τῶν αἰτίας καὶ βοηθεῖ πραγματικῶς τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς ἀνάγκας ἢ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ αὐτογνωσίαν του. Πρὸς ἄλλο λοιπὸν ὅτι, ἐφ' ὅσον ἡ κατὰ παράδοσιν ψυχολογία δὲν ἀναλαμβάνει τοιοῦτον προσορισμὸν, ἡ δὲ ψυχοανάλυσις θετικῶς δύναται νὰ πληροῖ μίαν ἔλλειψιν ἐνταῦθα, ἀξίζει νὰ ἀσχοληθῇ τις εἰς τὰ κατ' αὐτήν.

Εἰς τί συνίσταται ἡ ψυχοανάλυσις; Αὕτη εἶναι ἀφ' ἐνὸς μὲν μέθοδος, ἀφ' ἑτέρου δὲ θεωρία. Ἀμφότερα κατ' αὐτὴν εὐρίσκονται ἐν στενῇ σχέσει. Ὡς μέθοδος συνίσταται εἰς σκόπιμον καὶ προδιαγεγραμμένην εὔρεσιν ὀρισμένων ἐντυπώσεων καὶ κεντρικῶν ἰδεῶν. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται πάντοτε τὸ ἀναλῶν πρόσωπον καὶ τὸ ὑφιστάμενον τὴν ἀνάλυσιν τοῦ φυσικοῦ καὶ πνευματικοῦ του βίου.

Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν πρόκειται περὶ ὑγιεῖς ψυχικῶς, ἡ ἀνάλυσις ἀποβαίνει εὐκόλος σχετικῶς, ὅταν ὅμως ἡ ἀνάλυσις ἔχει ἀντικείμενον ψυχοπαθολογικὴν κατάστασιν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τῶν ἀποκρῦπτουσιν ἐπιμελῶς τὸ αἷτιον τῆς παθῆσεώς των, τότε ὁ ψυχοαναλυτὴς εὐρίσκεται πρὸ ἐμποδίων καὶ ἀντιστάσεων, τὰς ὁποίας ὀφείλει νὰ ὑπερνικήσῃ. Διὰ νὰ ὑπερνικηθῶσι καὶ τὰ ἐμπόδια ταῦτα ἐμορφώθῃ σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἐπομένη ἀπλὴ καὶ προχειρὸς μέθοδος. Ὁ ψυχοαναλυτὴς λαμβάνει ὑπ' ὄψιν οἰανδήποτε ἐκδήλωσιν τοῦ ὑπὸ πειραματισμὸν προσώπου, αὐτοβούλους δηλώσεις, διηγήσεις, ὄνειρα ἢ καὶ ἰγνογραφήματα, γραμμὰς ἢ μιμικὰς κινήσεις καὶ μορφασμοὺς. Τοῦτο διότι πᾶσα ψυχικὴ ἐξωτερικεύσις εἶναι ἐκμεταλλεύσιμος ὅπως καὶ αὕτη αὕτη ἢ ἀνευ ἐνοίας λαλιὰ ἢ γραφὴ (κρυπτολαλιὰ ἢ κρυπτογραφία). Ἐκ τούτων λαμβάνει τις ὡς βάσιν συλλαβὴν, λέξιν, πρότασιν, σημεῖον, καὶ μεταχειρίζεται τοῦτο ὡς ἐπιδραστικὸν ἐρεθισμὸν, πρὸς τὸν ὁποῖον τὸ ὑπὸ πειραματισμὸν πρόσωπον ἀμέσως καὶ διὰ παραμερίσεως παντὸς εἶδους σκέψεως ἀντιδρᾷ δι' ἄλλης προχειροῦ εἰς αὐτὸ ἐκδηλώσεως. Ἐκ ταύτης λαμβάνει ὁ πειραματιζόμενος ἄλλους ἐρεθισμοὺς, πρὸς τοὺς ὁποίους προκαλεῖται ἀντίδρασις τοῦ προσώπου. Ἐφ' ὅσον δὲ πλησιάζει πρὸς τὸν σκοπὸν κάμνει χρῆσιν τῆς αὐτῆς ἐρεθιστικῆς λέξεως καὶ συνάγει διαφοροὺς αἰφρηθίας ἰδέας. Πᾶσαι αἱ ἀντιδράσεις σημειοῦνται ἀκριβῶς. Οὕτω ἡ ἀνάλυσις προχωρεῖ καὶ ἐπιμηκύνεται εἰς περισσότερα πειράματα μέχρι οὗ ἐπιτευχθῇ ὁ σκοπὸς. Πότε ἐπιτυγχάνεται οὗτος; Περὶ τούτου μᾶλλον πληροφορεῖ ἢ ἑτέρα πλευρὰ τῆς ψυχοαναλύσεως, ἡ θεωρία.

Ἐκ διαφορῶν παρατηρήσεων δηλαδὴ, ὅπως καὶ ἐξ ὀρισμένων νόμων γλωσσικῶν, ἀξιωματῶν τῆς ἱστορίας, τῆς τέχνης καὶ τῆς μυθολογικῆς ἐρεῦνης, ἐξήχθη τὸ συμπέρασμα ὅτι πᾶν, ὅπερ ἔρχεται εἰς τὴν συνειδήσιν τοῦ ἀνθρώπου, πρέπει νὰ ἐμφανηθῆται διὰ νὰ γνωρίζηται ἢ ἀληθῆς αὐτοῦ φύσις. Αὕτη εὐρίσκεται εἰς τὸ ὑποσυνειδήτῳ, τοῦ ὁποῖου τὰ περιεχόμενα τῆς συνειδήσεως ἀποτελοῦσιν ἐκάστοτε ἐκδηλώσεις, σύμβολα. Ἡ πραγματικὴ βάση τοῦ ὑποσυνειδήτου εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει πᾶσαι αἱ ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ ἐκδηλώσεις νὰ ἀναχθῶσι εἶναι τὸ λεγόμενον libido (ἀρέσκων). Ὡς τοιοῦτον ὅμως λαμβάνουσιν οἱ διάφοροι ψυχοαναλυταὶ ὅχι πάντοτε τὸ αὐτὸ. Διὰ τὸν Freud, ὅστις πρωτοστατεῖ, libido τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πρὸ παντὸς ἡ γενετήσεως ὁρμὴ κατὰ τὴν στενὴν καὶ τὴν εὐρείαν σημασίαν τῆς λέξεως, διὰ τὸν Jung ἡ αὐτοσυντηρησία, διὰ τὸν Adler ἡ ὁρμὴ τῆς ἐπιβολῆς ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τῆς δημιουργίας προσωπικῆς ἀξίας κτλ. Αὕτη ἢ εἰς τὸ ὑποσυνειδήτῳ εὐρισκόμενη καὶ τὸν ἄνθρωπον πολλάκις ἐνοχλοῦσα ὁρμὴ, ἰδίως ἡ γενετήσιος καὶ κατ' ἐξοχὴν αὐταὶ αὐταὶ αἱ ἐνοχλήσεις ἐξωτερικεύονται πολλάκις διὰ περιέργων συμβόλων ἐν τῇ συνειδήσει. Μία ἐνήλιξ π. γ. (κατὰ τὸν Pfister) ἀπὸ ἐτῶν δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ ἢ γενθῇ ὅξος χωρὶς νὰ εἴπῃ αἰτίαν τινὰ περὶ τούτου. Ἡ ψυχοανάλυσις ἀπέδειξεν ὅτι ὀρισμένη ἐντύπωσις ἔκειτο εἰς τὸ βάθος τῆς συνειδήσεως, μία ἐσωτερικὴ παθολογικὴ κατάστασις ἐφ' ὅσον τὸ περὶ οὗ ἐπρόκειτο πρόσωπον ἅμα τῇ ὄψει ὅξους ὑπὸ τὸν ἀστειότητος ὁμίλει πρὸς τὸ περιβάλλον αὐτοῦ περὶ ὅξους κατ' ἀναλογίαν πρὸς τοὺς ἄνδρας. Εἰς καλλιτέχνης δὲν κατώρθωνε νὰ συγκρατῆται καὶ νὰ μὴ κλίπῃ ὀρισμένα ἄνθη. Δὲν ἐγνώριζε δὲ διατὶ ἐπραττε τοῦτο. Ἡ ἀνάλυσις εὔρεν εἰς τὸ παρελθόν του ἀτυχήσαντα ἔρωτα καὶ ὡς ἄμεσον πρὸς τοῦτο συνέπειαν τὴν παραλληλίαν μεταξὺ νεάνιδος καὶ ἀνθους. Τὰ δύο ταῦτα παραδείγματα ἐκ τῆς πλουσίας καὶ λεπτομερεσιότητος συλλογῆς τῆς ψυχοαναλυτικῆς φιλολογίας φέρουσιν εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς εἰς κατάστασιν ὑποσυνειδήσεως ἢ ἀσυνειδήσεως μεταφορᾶς σπουδαίων ἐντυπώσεων, αἱ ὁποῖαι ὅμως ἐκδηλοῦνται δι' ἐποσειδῶν σημείων ἢ συμβόλων καὶ ἀναλόγων συναισθημάτων. Ἐντασις καὶ ἀνώμαλος ἐπιβολὴ τοιούτων φαινομένων φέρουσιν εἰς τὰς γνωστὰς ψυχοπαθολογικὰς καταστάσεις καὶ τὰς ψυχικὰς νόσους. Ἡ θεωρία ὅμως τῆς ψυχοαναλύσεως δὲν περιορίζεται εἰς τοῦτο μόνον. Ἐπιλημοσύνη, σφάλματα κατὰ τὴν ὁμίλιαν, πνευματικὰ παρακλίσεις, παρακρούσεις, ψευδισθησαίαι, ὄνειρα, φαντασία, καλλιτεχνικὴ φαντασία, θρησκευτικὰ ἐκστάσεις, εὐαισθησαίαι, ἐπινοήσεις, διάθεσις, προδιάθεσις, πάθη, ἐπιθυμίαι, ὀρᾶσεις, κλίσεις, τάσεις, ὁρμαὶ καὶ ἐν γένει τὰ πάντα ἀποτελοῦσι κατ' αὐτὴν ἐκδηλώσεις ἐνὸς ὑποσυνειδήτου. Ἡ μέθοδος πρὸς εὔρεσιν τῶν πραγματικῶν αὐτῶν ἐλατηρίων εἶναι κατ' οὐσίαν ἀπλή. Ἡ ἀνάλυσις ἐπαναλαμβάνει-

ται μέχρις οὗ ἢ αὐτὸ τὸ ὑπὸ πειραματισμὸν πρόσωπον ἀναγνωρίσει τὸ ὑποκινοῦν αὐτὰ βαθυτέρον ἐπιτήριον ἢ ὁ ἀναλυτὴς συγκροτήσει ἀρκετὸν ὕλικὸν ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐρμηνεύσῃ τοῦτο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρ' αὐτοῦ εαυταδεγεμένου θεωρητικοῦ ἀρέσκοντος ἢ τῆς κεντρικῆς τάσεως libido· ὅστις δὲν εἶναι ψυχοανλυτὴς θὰ ἐκπλαγῆ βεβαίως καὶ θὰ ἐξαναστῆ ὅταν ἴδῃ ὅτι αἱ παρ' αὐτοῦ τόσον ἐκτιμώμεναι ἀρεταὶ τῆς φιλοστοργίας, τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, τῆς φιλίας καὶ τὰ ἄλλα ὑψηλότερα ἰδεώδη, τὰ συναισθητά, καὶ αἱ ἐνέργειαι τοῦ πνεύματός του ἀσπλάγχχνως καταρρίπτονται διὰ νὰ παραχθῶσιν ἐκ τῆς γενετησίου ὀρυθῆς ἢ ἐκ τοῦ ἄλλως πῶς ἀρέσκοντος, «libido».

Ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης βεβαίως δὲν φαίνεται ἐποικυδομητικὴ ἢ ψυχοανάλυσις. Εἶναι ὅμως παρήγορος κατὰ τούτο, ὅτι δύναται νὰ λατρεύσῃ ἀσθενούντας ὅταν ἤθελε πείσῃ αὐτοὺς περὶ τῆς ἀληθοῦς αὐτῶν φύσεως καὶ τῆς προδιαθέσεως. Δύναται πρὸς τούτοις κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ κάμῃ τοὺς ἐφήβους ὥστε τὰς διαφορὰς ἐπιδράσεις αἱ ὁποῖαι τοὺς βασανίζουν νὰ τὰς χρησιμοποιοῦσιν δι' ἀνωτέρους σκοποὺς καὶ νὰ ἀπαλλαγῶσι τῶν τυραννικῶν ἰδεῶν καὶ ψυχώσεων ἢ παθῶν. Διὰ τοῦτο ἄρα ἡ ψυχοανάλυσις θὰ ἦτο χρησιμωτάτη τόσον εἰς τὸν Παιδαγωγὸν ὅσον εἰς τὸν ψυχίατρον καὶ εἰς τὸν ἐξομολογητὴν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προσπαθεῖ ἡ ψυχοανάλυσις νὰ διεισδύσῃ εἰς τοὺς παιδαγωγικοὺς κύκλους. Δυνάμει ποίου δικαίου ὅμως; Τί φέρει ἄξιον ἀναμφισβητήτου παραδοχῆς; ποῖα σφάλματα παρουσιάζει καὶ ὁποῖας ἀμφιβολίας δύναται νὰ παρέχῃ; Εἰς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας θὰ ἠδύνατο νὰ ἀπαντήσῃ τις εὐκολώτερον ἀπὸ τῆς περιωπῆς τῆς ἐπιστημονικῆς ψυχολογίας, παρὰ ἀπὸ ἄλλης τινὸς ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως, ἢ ὁποῖα κρίνει ἐκ τοῦ καρποῦ περὶ δένδρου, οὐτινος διατελεῖ ἐν ἀγνοίᾳ.

Καὶ κατὰ πρῶτον ἂς λάβωμεν τὴν μέθοδον τῆς ψυχοανάλυσεως. Αὕτη εἰς τὴν πραγματικὴν ψυχολογίαν εἶναι γνωστὴ πολὺ πρότερον παρὰ εἰς τὴν ψυχοανάλυσιν ὑπὸ τὸ ὄνομα μέθοδος τῶν ψυχικῶν συνδέσεων ἢ μέθοδος ἐπιδράσεως καὶ ἀντιδράσεως. Ταύτην ἐμόρφωσε πρὸ πολλοῦ ἡ πειραματικὴ ψυχολογία καὶ ἠρεύνησε τὰς ψυχικὰς συνδέσεις καθ' ὅλας τὰς κατευθύνσεις. Ἐκ τῆς ἀπόψεως δὲ αὐτῆς ἡ ψυχοανάλυσις δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ νέαν τινὰ μέθοδον καθ' ὅτι εἴτε δι' ὠρισμένων λέξεων ἐξασκεῖ τις ἐπίδρασιν, εἴτε εἰκεῖ καὶ ὡς ἔτυχε λαμβάνει οἰονδήποτε εἶδος ἐκδηλώσεως τοῦ ὑπὸ πειραματισμὸν προσώπου, εἴτε ἄνευ ἐννοίας συλλαβῆς ἢ ἰχνογραφήματα λαμβάνει, δὲν προκύπτει οὐσιώδης διαφορὰ. Ἄλλὰ καὶ ὁ συνδυασμὸς διαφορῶν ἐρεθισμῶν δὲν παρέχει μεθοδικῶς νέον τ. Διαφορὰ τις μόνον παρατηρεῖται εἰς τὸ ὅτι ἡ μὲν ἐπιστημονικὴ ψυχολογία καθὼ περιγραφικὴ τοῦ ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου θέτει ὡς σκοπὸν πάντοτε τὸ εἶδος καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀντιδράσεως εἰς

ἐρεθισμοὺς, ἐξετάζουσα τὸν σχηματισμὸν τῶν παραστάσεων καὶ τὶς ἄλλας ἐκ τοιούτων ἐρεθισμῶν προκυπούσας ψυχικὰς ἀλλοιώσεις. χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἐκάστοτε συμπτωμικὴν ἰδιότητα ἐκάστου προσώπου καὶ διὰ τὸ εἶδος τῶν ἀτομικῶν ἐντυπώσεων καὶ ἀντιλήψεων. Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἐπιστημονικῆς ψυχολογίας ἄλλως τε κατευθύνεται κυρίως εἰς τὴν σχέσιν τοῦ ἀνθρώπου γενικῶς, ἐν ᾧ ἡ ψυχοανάλυσις μεταφέρει κυρίως τὸ κέντρον τοῦ ἐνδιαφέροντός της εἰς τὸ σημεῖον τῶν ἀτομικῶν σχέσεων καὶ τῶν διαφορῶν. Ἐνδιαφέρεται διὰ τὸ εἶδος καὶ τὴν συνοχὴν τῶν ἀντιλήψεων καὶ ἐντυπώσεων ἐκάστου ὑπὸ πειραματισμὸν προσώπου ὁπόθεν καὶ ἀρύεται συμπεράσματα. Ἡ διαφορὰ αὕτη εἰς τὴν κατεύθυνσιν τῆς παρατηρήσεως εἶναι βεβαίως ἢ σπουδαιότερα καὶ δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ διὰ τῶν ὄρων «τύπος», «ἀτομικότης», «ἰδιοτυπία».

Ἡ ἰδιοτυπία, ἡ ἀτομικότης, κτλ. παρέχονται λοιπὸν ὡς νέον τι παρὰ τῆς ψυχοανάλυσεως· τοῦτο δὲ διότι ἡ ἐπιστημονικὴ ψυχολογία μέχρι τοῦδε ἔχει ἐμπιστευθῆ τὴν ἔρευναν τῆς ἀτομικότητος ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὴν παιδαγωγικὴν, καθ' ἣν ὁ Παιδαγωγὸς ἔχων ὡς ἐφόδιον ψυχολογικὰς καὶ ἀνθρωπογνωστικὰς κοινωνικὰς ἐν γένει γνώσεις θὰ ἠδύνατο νὰ πραγματευθῆ καὶ χρησιμοποίησιν μονομερῆ ἀτομικὰ ζητήματα, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ψυχιατρικὴν, ἢ ὁποῖα πάντοτε ἀσχολεῖται εἰς τοιαύτας ἀτομικὰς παρατηρήσεις καὶ ἐρεῦνας. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι συγχρόνως περίπου πρὸς τὴν ἐμφάνισιν τῆς ψυχοανάλυσεως παρουσιάσθη καὶ ἀνάλογος κατεύθυνσις ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ψυχολογίᾳ, ἢ ὁποῖα ὡς διαφορικὴ ψυχολογία πλὴν τοῦ γενικοῦ προϋτίθετο νὰ ἀσχοληθῆ εἰς τὸν ἄτομον καὶ τὴν ψυχολογικὴν αὐτοῦ ἔρευναν (W. Stern). Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως καὶ ἡ διαφορικὴ αὕτη ψυχολογία παρεχώρησε τὴν θέσιν της εἰς ἕτερον εἶδος τὸ τῆς ψυχολογικῆς ἐρεῦνης τῆς διανοητικότητος (Intelligenz). Δὲν κατώρθωσε δὲ νὰ φέρῃ τι σπουδαῖον εἰς φῶς ἐκτὸς μονομερῶν πειραμάτων ψυχογραφικῶν ἢ ψυχολογικῶν περιγραφῶν σπουδαίων ἀνδρῶν. Σκοπὸς τοῦ ψυχοανλυτοῦ λοιπὸν εἶναι νὰ σχηματίσῃ ὀρθὴν γνώμην περὶ τοῦ ἀτομικοῦ ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου τοῦ ὑπὸ πειραματισμὸν προσώπου· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι δυνατὸν βεβαίως ὄχι μόνον τῇ βοήθειᾳ συνήθων καὶ τυχαίων ἐκδηλώσεων, ἀλλὰ καὶ διὰ πειραμάτων συστηματικῶν ἐκ τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας, ὅταν ταῦτα μάλιστα γίνονται ἐπιτηδείως καὶ ἀρκούντως.

(ἀκολουθεῖ)

ΧΡΗΣΤΟΥ ΓΟΥΓΟΥΣΗ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΡΕΙΠΙΩΝ

I

Δὲν ἐξήντησα ἔτι τὴν ὀρμὴν τῶν παθῶν, ἡ δὲ σφριγῶσα, ἢ εἰς τὸ πελαλαϊωμένον σαρκίον ἐμφωλεύουσα ψυχὴ μου, δὲν ἀπέμαθε τὰς εὐγενεῖς ὑποθήκας, ἅς περικαλύπτει ἡ θεὰ παρελθούσης δόξης, ἥτις διὰ τοῦ παραδόξου αὐτῆς δόγματος καὶ διὰ τῆς κατηφείας τοῦ ἀνεξερευνητοῦ μυστικισμοῦ περικαλύπτει τὸ παρελθὸν καὶ ζητεῖ τὴν ἐξήγησιν ἐνὸς μυστηρίου, τὴν ἀποκάλυψιν μιᾶς ἱερᾶς σελίδος, ἐνὸς ἀπορρήτου...

Καὶ ἀκούω τὴν φωνὴν τῆς ματαιότητος κλιθεῖσαν τοὺς αἰῶνας νὰ στιγματῆσωσιν. Ἄλλ' ὅμως ὑπὸ τὰς περιγαμηνὰς τοῦ σημερινοῦ θετικισμοῦ ἀνακαλύπτω μίαν ἔτι χρυσὴν σελίδα, ἓν ἀληθές, ἀλλὰ φεῦ! παρελθὸν ὄνειρον.

Καὶ τότε, ὡς τότε ὁ ρωμάντισμός μου μεταβάλλεται εἰς γόησαν φιλοσοφίαν, εἰς τὴν σκαιὰν ἐκείνην φιλοσοφίαν τῶν τάφων, ἥτις γοητεύει, ἀφαρπάζει, μαγεύει... Ὁ δὲ νοῦς μου τότε μεταωρίζεται εἰς ἀγνώστους κόσμους, εἰς ξένους ὁρίζοντας, καὶ μεταρσιούμενος λησμονεῖ τὴν ταπεινὴν τῆς σημερινῆς κοινωνίας πεζότητα καὶ λικνίζεται παρὰ τοὺς πόδας γλυκυτάτου Νυμφίου, εἰς τὰς ἀγκάλας ἀριδίου παρθένου, τῆς ὁποίας οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας καὶ ἡ ἔκστασις τῆς ψυχῆς ἐδημιούργησαν τὴν ἀθανασίαν.

Ἦ! ναι! δὲν ζητῶ διὰ τῆς φαντασίας τὰ νάματα τῆς Κασταλίας ὅπως δροσίωσι τὴν φλέγοντα στήθη μου, ἀλλὰ ζητῶ τὸ κέντρον τῶν λάμπσεων καὶ τῶν ἀρμονιῶν παρρησιωμένων χρόνων καὶ ἡ ἀλγοῦσα καρδία μου προσφέρει μίαν ἔτι δέησιν, ἓνα ἔτι θαυμασμόν εἰς τοῦ παρελθόντος τ' ἀπομνημονεύματα. Διότι τὸ παρὸν σιγᾶ, διότι τὸ παρὸν ἀπεροσφημένον εἰς τὴν ἐξέβη τῆς ὕλης, δοῦλον τῆς σκληρᾶς πραγματικότητος, δὲν σὲ ἀκούει μονολογοῦντα, δὲν σὲ ἀποθανυμάζει δακρύοντα.

Ἦ! δὲν ἀπέμαθον ἔτι τὰ ἄσματα, οὔτε διὰ τῆς ἑναρμονίου τῆς ψυχῆς μου πλέον φωνῆς νὰ ψάλλω τὸν ἀνεξερευνητὸν μυστικισμὸν αὐτῆς, νὰ νανορρίσω ὀλόκληρον γενεὴν, νὰ ἐξαντλήσω τὴν ὀρμὴν τῶν παθῶν. Δὲν ἀπέμαθον ἔτι τὰς ἀποπλανήσεις ταύτας, διότι μαγεύουσι τὴν ψυχὴν μου, ἂν καὶ ἡσιγὴ ἐνέκρωσε τὰ μαντεῖα, οἱ δὲ βωμοὶ ἠρημώθησαν στεφάνων.

Τὸ πάσχειν εἶναι ὁ πνεύμων τοῦ ἠθικοῦ ὁργανισμοῦ μου καὶ ἡ σιγὴ, ἔτι ἐπὶ τῶν χειλέων μου, εἶναι ὁμοία τῆς σιγῆς τῶν τάφων τῶν πλειότερα τῆς γλυκυτάτου ἀηδόνος λαλούντων, διότι ἐκάστη ἀποκαλυπτομένη σελὶς αὐτῆς ἠδύνη τὸ παρὸν, ὡς ἄλλοτε ἡ λύρα τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ἦ! πόσον ἐπιθυμῶ τὸ ἡσυχαστήριον τῆς ταλαίνης οἰωγῆς, τοῦ πόνου τὸ προσφιλές ἐρημητήριο, ἐκεῖ νὰ βυθίσω εἰς τὰς ὑστάτας τῆς δύσεως ἐκλάμψεις, καὶ ἐξ αὐτῶν ν' ἀντλήσω τὸ παρελθόν, τὸ γλυκὺ ἐκείνο παρελθόν, ὅπερ συντηρεῖ τὸν ἐμπειρον γέροντα καὶ τρέπει τὸν ἐρημίτην εἰς τὰς σεμνὰς τῆς ἡδυπαθείας αὐτοῦ ὁάσεις. Καὶ ἐρειδόμενος εἰς τὰς ἀσθενεῖς μου δυνάμεις νὰ ἐξυμνήσω αὐτὸ καὶ τὰς κλεινὰς αὐτοῦ σελίδας ν' ἀντιγράψω.

Ἄλλ' ὡς τῆς ἐπαράτου στιγμῆς καθ' ἣν διὰ τῆς φαντασίας φερόμενος καὶ ἀφυπνισθεὶς εὐρέθην εἰς τὴν σκληρὴν πραγματικότητα! Ἐπὶ τῆς γαφύρας τοῦ ἀτμοπλοίου ἱστάμενος, ἀπὸ τῆς εἰσόδου ἔτι ἡμῶν εἰς τὸν λιμένα, διὰ μέσου τοῦ χάους ὅπερ ἐχώριζεν ἡμᾶς ἀπὸ τὴν πόλιν, ἠθέλον νὰ διακρίνω, ἠθέλον ν' ἀντιληφθῶ τὸ μέγεθος τῆς ἀπωλείας, τὸ τραγικὸν τῆς καταστροφῆς.

Ἄγνοῶ τίνος ἕνεκα τὴν στιγμὴν ἐκείνην καὶ ἡ θεὰ τοῦ πλοιοῦ ἔτι ἦτο ὀχληρὰ δι' ἐμέ' μετέβην καὶ ἐκάθησα παρὰ τὴν πρόραν τοῦ πλοίου, καὶ τὰ ἑταστικὰ βλέμματά μου εἰς τὴν πυκνὴν ομίχλην τῆς χειμερινῆς ἐκείνης πρωΐας διευθύνων, διὰ μέσου τοῦ παχυτάτου ἐκείνου στρώματος ἠθέλον νὰ διακρίνω τὰ εἰρήλια τῆς προσφιλοῦς μου πόλεως, «τῆς μεγάλης καὶ πρώτης τῶν Μακεδόνων, τ' ἄλλα μὲν περιφανοῦς, οἷς σεμνύνεται πόλις καὶ μηδεμιᾶ τῶν ἔγγιστα παραχωρούσης μὴ ὅτι κατ' αὐτὴν ὀφθῆναι.»¹

Μάτην ὅμως. Ὁ παχὺς ἐκείνος πέπλος ἐν τῇ ἐπιμονῇ τοῦ ἀπεστέρει με τοῦ ὁράματος, ὡς δ' εἰκὸς, ἡ φαντασία μου ἐπέτα μακρὴν ζητοῦσα νὰ συνθέσῃ τοὺς λυρικοὺς τοῦ ἀρχαίου κλέους παιᾶνας, τοὺς παιᾶνας ἐκείνους οἵτινες θὰ προσίδιδον γοητεῖαν ἀνεκράστου ρεμβασμοῦ εἰς τὴν εὐκλεᾶ ταύτην Ραβένην τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Καὶ ἐνῶ ταῦτα ἐπὶ ματαίῳ ὑπ' ἐμοῦ διεσπουδάξεται, μοὶ ἐφάνη ὅτι διὰ μέσου τῆς ομίχλης ἔβλεπον ἐν ἰστίῳ κατ' ἀρχάς, εἶτα δὲ πλείονα καὶ διὰ τῆς φαντασίας «τὰς βαρβαρικὰς νῆας ἡδὴ πῦρ παρὰ τὸν αὐχένα τοῦ.... Ἐκβόλου πλησιάζει... πεπταμένα ἔχουσαι τὴν ἰστίαν»². Ἐβλεπον «τὰς βαρβαρικὰς νῆας, ἐν αἷσι ἦν παμμιγῆς τις ὄχλος ἀπονεννημένων καὶ μανιωδῶν τῶν τε τὴν Συρίαν οἰκούντων καὶ Ἰσραηλιτῶν καὶ τῶν ὁμορρύντων Αἰγυπτίους Αἰθιοπῶν, πάντων αἰμοβόρων καὶ θηριογενωμένων ἀνθρώπων»³, λέοντα δὲ τὸν Τριπολίτην «ἐπὶ τοῦ πλοίου του, τὸ τεῖχος ἀνασκοποῦντα καὶ πόθεν ἀφορμήσας προσβάλλοι ἐμμελετοῦντα»⁴.

Τὸ βλέμμα καὶ ἡ διάνοιά μου βυθισμένη εἰς τὸ ἄπειρον μεγαλεῖον τοῦ πρὸ ἐμοῦ παροράματος, δὲν ἐδέσμευον τὸν νοῦν μου εἰς

1] Ἰ. Καμενιάτου ἐκδ. Βόνν. σελ. 490.

2) » » » » 519

3) » » » » 512

4) » » » » 520

τὴν πραγματικότητα καὶ ἡ ψυχὴ μου ἤθελε ν' ἀνεύρη τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς, ἦν αἱ πενήκοντα τέσσαρες μόνον Σαρακιναὶ νῆες ἐπέφερον πρὸ 1018 ἐτῶν, εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, ἧτις κατακείτο ἀπὸ 250 χιλιάδας λαοῦ καὶ εἰς ἦν «διὰ τὴν ἀφθονον τῶν χειῶν χορηγίαν οἱ τῶν πλησίον χωρῶν καὶ πόλεων ἀνθρωποὶ ἐν ταύτῃ τὴν οἰκῆσιν μετῆλλάττοντο, καὶ μάλιστα ὅσοι ταῖς ἤδη προαλωθείσαις νῆσιν ἐκ τῆς τῶν δυσωνύμων Ἀγαρινῶν ἐπιδρομῆς ὑπελήφθησαν». / Καὶ σπεύδουσα, πάντοτε σπεύδουσα ἡ φαντασία ἐπεζήτηε τὸ τέρμα τῆς καταστροφῆς, τὴν σκηνὴν δῆλον ὅτι ἐκείνην καθ' ἣν «ἤγετο οὖν τὸ νεάζον πρόσωπον ἅπαν, τοῦτο μόνον κατηγορίαν ἔχον, τὸ ἀνθηρὸν τῆς ἡλικίας ἢ τῶν προσώπων τὴν ὠραιότητα» ², συρόμενον ὑπὸ τῶν ἀγρίων νικητῶν εἰς τὰ πλοῖα βιαίως.

Ἐπειτα εἶδον τὰ πλοῖα αἶροντα ἀγκύρας καὶ φέροντα τὸ πλῆθος ἐκεῖνο «οὐ κατάδοιχα, οὐδ' ὡς ἂν τις εἴποι ἐν αὐτάρκει τόπῳ τοῦ σωματικοῦ ὄγκου» ³ / καὶ φερόμενα πρὸς ἡμᾶς.

Νεναρκωμένος ἐν μέθῃ καὶ ὀνειροῖς, περιτρώμος ἔσπευσα νὰ προσευχηθῶ γονυκλινῆς, ἐνῶ ἐπὶ τοῦ ὄχρου μετώπου μου ἡ θαλασσία νοτις ἀπεψύχαινε τὸν ἰδρώτα, ἡ δὲ καρδιά μου ἠδυνάτει νὰ καταστείλῃ τοὺς βιαίους ἐκείνους παλμοὺς τῆς φρίκης, αἵτινες εἶναι τέκνα τοῦ ψυχικοῦ δέους.

Μακρὸς συριγμὸς τοῦ πλοίου ἐν ᾧ ἐφερόμην μ' ἐπανήγαγεν εἰς τὴν πραγματικότητα. Διηρχόμεθα τότε τὰ συρματοπλέγματα, ὅπισθεν τῶν ὁποίων ἦσαν, ἐν ἀσφαλείᾳ πλέον, τὰ πλοῖα τῶν Συμμάχων. Ἴσως νὰ ἦσαν καὶ ταῦτα τὴν στιγμὴν ἐκείνην πενήκοντα τέσσαρα. Τίς οἶδε! Ἐγὼ ὅμως τότε ἀπηξίωσα τὴν ἀπαρίθμησίν των.

***
Ὁ νοῦς μου ἐφέρετο ἀκατάσχετος ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν ἀναμνήσεων, καὶ ἡ φαντασία μου ἐπλανᾶτο ἐλευθέρα ἐπὶ τῆς αὔρας τοῦ **Θερμαϊκοῦ** ὃν ἐγὼ μὲν περιέβαλλον διὰ τοῦ βλέμματός μου, ἡ δὲ καρδιά μου διὰ τῆς λατρείας τῆς.

Ὅποσον τότε ἐπεθύμουν τὴν μόνωσιν, τὴν ἀποφυγὴν πάσης διαφθορᾶς καινοδόξου τινὸς φιλοσοφίας, τὴν ἀποφυγὴν τέλος πάντῶν αἰσθητοῦ ἀντικειμένου. Ἄλλ' ἡ μόνωσις μὲ ἀπέφευγεν, ἡ δὲ δεσποτικὴ τοῦ πλοίου ἰσχὺς μὲ ἔφευγε, ἡρέμα μὲν, ἀλλ' ἀσφαλῶς εἰς τοὺς κόλπους τῆς πολυφιλήτου μας νύμφης τοῦ Θερμαϊκοῦ, ὅπως τὰ κύματα τοῦ πόντου τὴν ὄρφανὴν τοῦ Ὁρφῆος λύσαν.

Καὶ ἡ ἔνθους ψυχὴ μου καταλείπει τὰς ὀδύνηρας στιγμὰς τοῦ παρόντος καὶ φερόμενὴ μακρὰν περιίπταται εἰς ἄλλους ὀρίζοντας,

1) I. Καμενιάτου ἔκδ. Βονν. σελ. 504.

2) » » » » 571

3) » » » » 72

ὅπως φωτισθῆ ἐν τῇ αἴγλῃ τοῦ παρελθόντος. Καὶ ἤθελα νὰ διαπλεύσω διὰ τοῦ μικροῦ μου τούτου σκάφους τὸν ὠκεανὸν τοῦ παρελθόντος, εἰς τὸ τέρμα τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ μου θέλει καὶ θέλει νὰ κορεσθῆ τῆς ἀπολαύσεως καὶ τῶν θησαυρῶν.

Φεῦ! Ὅποσον ἀνοσιώτερος ἦτο ὁ ἔρως μου τότε, τοσοῦτον ἡ σκληρὸς στεναγμὸς τῆς πρωϊνῆς αὔρας, παίζων εἰς τὰς διαφόρους τοῦ πλοίου ἐξαρτήσεις, μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ὁμοιάζεν ὡς ἐξαντλούμενον ἄσμα πάσχοντος στήθους.

Αἴφνης τρόμος μὲ κατέλαβε καὶ ἐνόμισα ὅτι ἡ δίκη τοῦ Παιωνίου ὤρμησε νὰ μὲ συλλάβῃ, βέβηλον ἴσως ἰκέτην τῆς στιγμῆς ἐκείνης καθ' ἣν ἐνεφανίζετο πλέον τὸ σύνολον τῆς τρομερᾶς καταστροφῆς! Οἱ ὀφθαλμοί μου διανοίγονται, οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας μου ἐντεινόμενοι σπαράσσουνε τὰ στήθη μου, τὰ δὲ χεῖλη μου ψιθυρίζουν τὸ τοῦ Εὐσταθίου: «ἢ γὰρ οὐ τοιοῦτόν τι τὸ τὴν ἐν ταῖς ὑπ' οὐρανὸν πόλεσι πάνυ λαμπρὸν φαίνουσαν Θεσ)νίκην οὕτω παθεῖν ὡς νῦν ἔχει;... ἀπήγαγε μὲν οὖν τέλειον ὡς μηδὲ λείψανον ἐναπομεῖναι παλαιᾶς καλλονῆς... καὶ ἱερὰ τὰ πάντα κατακλισμένα ἐφ' ὅσον οὐδὲ τόποι τολμητοί... καὶ περιουσίαι πολιτῶν αἱ μὲν ἠντλημέναι, αἱ δὲ ἐκκεχυμέναι καὶ ἄλλως δὲ διεσπαρμέναι».

Καὶ ἐνεφανίζετο πλέον ἐνώπιόν μου ἡ μεγάλη ἐκείνη πεδιάς, ἦν ἄχρι τοῦ νῦν ἐκάλυπτεν ὁ πέπλος, ὅστις περιετύλιξε τὰ μυστήρια τῆς μεγάλης ταύτης καταστροφῆς ἧς οἱ ἄγριοι φθόγγοι ἀπήχουν τὸ τοῦ Εὐσταθίου «πρόδοτον εἶναι τὴν ἀπανταχοῦ γῆς περιφόρητον τῷ κλέει Θεσ)νίκην». ¹

Διηθύνθη καὶ πάλιν πρὸς τὸ παρελθὸν τῆς «πρεσβυτάτης» ² / μου Θεσ)νίκης καὶ ἐν ὑπερεκχειλισθέντι ἐνθουσιασμῷ καὶ ποιητικῇ μέθῃ, παραλυοῦση πᾶσαν θέλησιν, ἀφέθη ν' ἀποπλεύσω διὰ τῆς φαντασίας ἐκεῖ ὅπου οἱ μεγαλοπρεπεῖς φθόγγοι τοῦ θείου Εὐσταθίου ἀτρέπτως μὲ μετέφερον. Ἡ δὲ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν (Πόρτα τοῦ Γιαλοῦ) ἀνθρώπων μυρμηκιά μοὶ ἐφάνη ὅτι ὁμοιάζε τὸ ἐπελθὸν ἐκεῖνο πολεμικὸν τῶν Νορμανδῶν τοῦ 1185 πλῆθος, «τό τε ξήραθεν καὶ τὸ ἐκ θαλάσσης», καὶ ὅτι «ἐξηρτύετο κατ' ἐπιστήμην εἰς μάχην». Αἱ δὲ μηχαναὶ τῶν ἀποβιβαζόντων πολεμοφόδια πλοίων, μοὶ ἐφαίνοντο ὡς τὰ μηχανήματα ἐκεῖνα δι' ὧν οἱ Νορμανδοὶ πολιορκηταὶ ἔρριπτον λίθους, καὶ δὴ «δύο μείζονας, ὧν θατέρω σεισμοῦ θυγάτηρ, τολμήσαντα φᾶναι», ἃς οἱ Λατῖνοι «ἐντεινόμενοι καὶ τοὺς τὴν εὐεπιβούλευτον τάφρους συρφετοῦ πλήσσοντας καὶ τὸ περίταχον δὲ

1) Εὐστ. σελ. 449

2) » » 456

κιταρσεῖσαι, δαινῖς καὶ τῷ τείχει προσβαλεῖν καὶ διορύξαι».

Καὶ διὰ μέσου τῶν ὀπῶν, ἃς τὶ δύο μεγαθήρια διήνοιξαν, εἶδον Χαμαιδρῶντες τὸν ἥρωα παλαιότερα εἰς τὸν ὁμώνυμόν του πύργον, Λέοντα δὲ τὸν Κουτιλᾶν τὸν «καὶ φρενῶν καὶ ρώμης καὶ ἀνδρείας πλήρη ἀνέρα, καὶ περὶ πλήθουςαν ἀγορῶν... ἀνθιστάμενον... καὶ πρὸς οὐδενὸς ἔχοντι ἐπικουρίαν... ὅστις τότε, εὐτυχῶς γυμνωθεὶς ἐκέρδανεν ἑαυτὸν εὐκλεῶς». 1/

Καὶ εἶδον τὸν λαὸν ὅστις νυχθημερὸν μαχόμενος ἐπεδείξατο μεγίστην ἀνδρείαν «ἀλλὰ καὶ γυνίκαίς πρὸς Ἄρην μαινομένας... ἐμάχοντο μὲν γὰρ πανημέριοι, παννύχια δὲ ἦσαν ἐν ἐρηγόρσει φυλακίς ἔχουσαι». 2/

Συγκομίζων ἐκ τοῦ ἀφεγγοῦς τάφου τῆς σιγῆς, ἦν τὸ μοιραῖον περιετύλιξε πένθος, τὴν αἴγλην τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, καὶ οἰστορηλατούμενος ὑπὸ τοῦ αἰωνίου τῆς ἱστορίας θρήνου, εἶδον Βολέαν τὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνοικίας «ὅς ἐγγὺς εἰς τριάκοντα, τοὺς μὲν ἀξίην διχάσας, τοὺς δὲ καὶ ἄλλως εἰς τὸ ζῆν ἀχρειώσας», 3/ Εὐστάθιον δὲ τὸν Θεσβῆκος καταπεύθοντα Ἀλέξιον τὸν Κομνηνὸν «καὶ εἰς χεῖρα φιλήσοντα» 4/ ἀγόμενον.

Ἔπειτα δὲ τὸν ἴδιον τοῦτον Ἰερέα ἀγωνιζόμενον πρὸς περισυλλογὴν παντὸς κίτταραφέντος, ἰδίᾳ δὲ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Μεγολομάρτυρος, ὅπερ κίττα τὴν προκειμένην ἐποχὴν ὑπέστη τότε, οἶα οὐδ' ὑπὸ τῶν ἀγρίων Σαρκινηῶν.

Καὶ ἐνεφανίσθη ἐνώπιόν μου, ἐν πλήρη μεσημβρίᾳ ἡ σκηνὴ ἐκείνη καθ' ἣν οἱ Νορμανδοὶ «ὄσους μὲν ἀνδρας τεθωρακισμένους οἶον ταῖς ἀγιοτέρους τῶν στολῶν κατέκοπτον τοὺς μὲν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ βήματος... 5/ καὶ τὶ μὲν τῶν σεβασμίων τυπωμάτων κατασχίζοντες... τὶ δὲ φιλοῦντες τοῦ κατ' αὐτὰ κόσμου μετὰ πληγῶν... βάρβαρον δὲ ἀνδρα κίττα τῆς ἱερᾶς καὶ φοικτῆς τραπέζης (τῆς ἀγίας) ἀναπηδήσαντα καὶ ἐκκλύψιντα τὴν αἰδῶ ἐνουροῦντα...»

«ὦ! σταυροὶ τίμιοι» ἀνεφώνησα τότε μετὰ τοῦ Εὐσταθίου «τὸ ἡμέτερον κράτος, ὅσοις καὶ ὑμῶν οἱ μαροὶ ἐνέπαιξαν καὶ ἡ θεία δύναμις ἀτρεμοῦσα οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐκ ἐξεγεροθήσεται!»

Οἱ ἄλλοι κρηγόντες ἀπεθαύμαζον ξένον τάγμα στρατοῦ ἐπιβιβαζόμενον πρὸς ἀναχώρησιν, ἀλλ' οἱ ὀφθαλμοί μου, πλήρεις δακρύων, οὐδὲν ἠθέλον τὴν στιγμὴν ἐκείνην ξένον νὰ ἴδωσι, διότι ἡ

1) Εὐστ. σελ. 456

2) » » 444

3) » » 456

4) » » 463

5) » » 464

θεοφρούρητος, ἡ θεοφύλακτος, 1 ἡ μαρτυροφύλακτος, 2 ἡ ἀγιοφύλακτος 3 τῶν Θεσσαλονικέων Μητρόπολις, ἔκειτο ἔμπροσθέν μου νεκρῶν, αὐτὴ ἡ χθὲς ἔτι σφριγῶσα νεκρόπολις τῶν αἰώνων, οἵτινες ἐδόξασθησαν δι' αὐτῆς τῆς πολυφιλήτου μοι πατρίδος.

Οἱ ἄλλοι κρηγόντες ἀπεθαύμαζον τὰς ξένας νῆας, τὸν ἀριθμὸν, τὸ μέγεθος αὐτῶν, ἐνῶ ἐγὼ δανεισθεὶς τὸ ὄμμα τῆς ἱστορίας καὶ θέλων δι' αὐτοῦ νὰ ἴδω πλειότερα ἐστιμάτου εἰς τὸ πένθος, εἰς τὸν ζόφον, ἐφ' οὗ ὁ ἥλιος ὑπεχώρει, τὶ δὲ στήθη μου πιεζόμενα ὑπὸ ἀνεξηγήτου ἠθικῶν βάρους, ἄφηνον νὰ ἐκρύγη αὐτῶν ἡ φράσις: **Τιλήμων Ἑλλάς.**

Οἱ ἄλλοι κρηγόντες ἀπεθαύμαζον τὸν ξένον ὄγκον, καὶ τὴν ξένην δύναμιν εἰς ἣν διέβλεπον τὸν σημερινὸν πολιτισμὸν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς εἰρήνης, ἐνῶ δι' ἐμὲ ἡ εἰκὼν ἣτις ἐνεφανίζετο ἔμπροσθέν μου ὡς πιστὴ τῆς βαρβαρότητος ἀπεικόνισις, προὐκάλει τὸ ἀνάθεμα, διότι πρὸ ἐμοῦ ἠνοιγετο ὁ τάφος!

1) Migne part. στ. 1204 1213.

2) » » » 1204

3) » » » 1340

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Εἰς τὸ ἐρώτημα: τί εἶναι θρησκεία; δύναται τις νὰ ἀπαντήσῃ κατὰ διαφόρους τρόπους. Θὰ ἠδύνατο—καὶ ὁ τρόπος οὗτος φαίνεται ὁ προσεχέστατος—νὰ πειραθῇ ὅπως ἐξεύρη τὸ ἐν τῇ θρησκείᾳ οὐτιῶδες συγκρίνων τὰς διαφόρους θρησκείας πρὸς ἀλλήλας καὶ συνοφίζων τὰ ἐν πάσαις κοινά. Ἄλλ' ὅμως οὕτω προβαίνων δὲν θὰ ἦτο εἰς θέτιν νὰ διακρίνῃ μετὰ θεβαιότητος τὰ μεταξὺ θρησκείας καὶ προβαθμίδων τῆς θρησκείας ὅρια, ὡς καὶ τὰ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν ἱστορικῶν παραμορφώσεων αὐτῆς ἢ τῶν μὴ θρησκευτικῶν μορφῶν τοῦ Ἰδανισμοῦ. Ὡς πρὸς πολλὰ λοιπὸν θρησκευτικὰ φαινόμενα θὰ παρέμενεν ἀμφιβολον ἐὰν πρέπη νὰ περιληφθῶσιν εἰς τὴν σύγκρισιν καὶ τὴν ἀφαίρεσιν. Ἄλλὰ πλὴν τούτου καὶ ἡ οὕτω συναγομένη ἔννοια τῆς θρησκείας θὰ ἦτο οὕτω ἄχρους καὶ ἀόριστος, ὥστε διὰ τὴν ἐπιτήμην καὶ διὰ τὸν ἔναντι τῆς συγχρόνου θρησκευτικῆς συγχύσεως καὶ τῶν συγχρόνων θρησκευτικῶν νεοπλασμάτων προσανατολισμὸν θὰ ἦτο ἐλάχιστα χρήσιμος.

Ἄλλην καὶ πολλῶ βαθυτέρον ἄγουσαν ὁδὸν θὰ ἐδάδιζε τις, ἐὰν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ψυχολογίας τῶν λαῶν ἐξήταζε τὴν ἐξέλιξιν τῶν συναισθημάτων ἐν τῇ ἱστορικῇ βίῳ τῆς ἀνθρωπότητος. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον θὰ ἀνίχνευε τὸ ἰδιορῦθμωσ Νέον ἐκεῖνο, ὅπερ περικλείει ἐν ἑαυτῷ τὸν πυρῆνα τῶν ποικίλων μορφῶν τῶν θρησκευτικῶν φαινομένων, καὶ θὰ ἀνεύρισκε τὰς ἀφορμὰς καὶ τὰ ἐλατήρια, ἅτινα ὀδηγοῦσιν εἰς τὴν γένεσιν αὐτῆς τῆς παντάπασι ἰδιορῦθμου καὶ νέας κινήσεως τοῦ πνεύματος.

Τὴν ὁδὸν ταύτην, τὴν ἐπὶ τῆς ψυχολογίας τῶν λαῶν στηριζομένην, ἀδυνατῶ νὰ ἀκολούθησω, ἐπειδὴ δὲν ἐπιτρέπει ὁ σκοπὸς δι' ὃν ἀνέλαβον νὰ πραγματευθῶ τὸ περὶ τῆς οὐσίας τῆς θρησκείας θέμα. Διότι δὲν προτίθεμαι νὰ ἐξετάσω τὸν τρόπον τῆς ἐκδηλώσεως τῆς θρησκευτικῆς διεγέρσεως κατὰ τοὺς προῖστορικοὺς χρόνους· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐπιθυμῶ νὰ στρέψω τὴν προσοχὴν πρὸς τὸν νεώτερον ἄνθρωπον, τὸν ἰστάμενον ἐπὶ τοῦ ὕψους τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ καὶ τῆς συγχρόνου διανοητικῆς κινήσεως. Θέλω νὰ μεταθέσω μεθ' ὁμῶν ἑμαυτὸν εἰς τὸν ψυχικὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις εὐρίσκειται εἰς στενήν

ἐπαρῆν πρὸς τὰ προβλήματα καὶ τὰς ἀμφιβολίας τοῦ παρόντος, ἵνα πειραιώμεν νὰ θεβαιωθῶμεν τίνα διασκευὴν δέον νὰ ἔχῃ ὁ ἐσωτερικὸς αὐτοῦ βίος καὶ ἐν ὁποίᾳ κινήσει νὰ εὐρίσκεται, ἐὰν πρέπη νὰ ὀμιλῶμεν περὶ θρησκείας. Τίνας ὅροι δέον νὰ πληρῶνται ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν, ἵνα ἔχωμεν τὸ δικαίωμα νὰ εἴπωμεν: ἐνταῦθα ἔχομεν πρὸ ἡμῶν θρησκευτικὴν κατίστασιν;—Κατὰ ταῦτα ἡ μέθοδος, ἣν θὰ ἐπαρτίσω ἐνταῦθα, σνίσταται εἰς τὴν ἐρευναν τῶν δημιουργημάτων τοῦ ἀνωτέρου ψυχικοῦ βίου ἡμῶν, ἰδίᾳ δὲ τῆς ἀξιολογικῆς ἡμῶν πείρας καὶ τῶν ἀξιολογικῶν συναισθημάτων, μέθοδος λοιπὸν τῆς αὐτοπαρατηρησίας καὶ τῆς αὐτοαναλύσεως. Ἀνακαλύπτει ὁ τοῦ παρόντος πολιτισμοῦ μετέχων ἄνθρωπος ἀξιολογικὴν ἐνέργειαν ἐν ἑαυτῷ, ἣτις νὰ δύναται νὰ ἔχῃ ἀξίωσιν ἐπὶ τοῦ χαρακτηριστικοῦ ὀνόματος τῆς θρησκείας;

Ὅσα ἄρα πρόκειται νὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα δὲν ἐπέχουσι τόπον ὁμολογίας πίστεως. Ἄλλ' ἐξ ἄλλου δὲν προτίθεμαι νὰ ἐξετάσω ἐν τίνι ἀνάγκῃ νὰ ἐγκραται τὸ ἀκριβὲς καὶ δὴ σαφῶς ἀκριβὲς περιεχόμενον τῆς θρησκείας, ἵνα δύναται νὰ ἰσχύῃ ὡς ἰδεώδης θρησκεία διὰ τὸ παρὸν. Δὲν σκοπεύω νὰ καθορίσω μίαν καὶ μοναδικὴν μορφήν τῆς θρησκείας. Διότι, ὡς πιστεύω, οὐδεὶς δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ μιᾶς μόνης, τῷ ὄντως νεωτέρῳ ἀνθρώπῳ προσηκούσης θρησκείας. Εἶναι δυνατὸν νὰ εὐρίσκειται τις εἰς στενωτάτην σχέσιν πρὸς τὸν σύγχρονον πνευματικὸν βίον καὶ νὰ κατανετᾷ πρὸς ταῦτα εἰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας καὶ ἰδέας οὐτιῶδες διαφόρους ἢ αἰ τῶν ἄλλων. Πρὸς τούτοις θὰ προσπλήσω θεβαίως νὰ διαγράψω τὰς γενικωτάτας γραμμάς κοσμολογικῆς θεωρίας, ἣν μάλιστα θεωρῶ λίαν σπουδαίαν διὰ τὸ θέμα μου. Ἄλλὰ αἱ γραμμαὶ αὗται θὰ εἶναι τοιαῦται, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ ἐντὸς τοῦ γενικοῦ καὶ εὐρέος τούτου πλαισίου μεγάλη ποικιλία μορφῶν τῆς κοσμολογικῆς θεωρίας, συμβιβαζομένων πρὸς τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα.

Ἐν πρώτοις θὰ συνεννοηθῶμεν ὡς πρὸς ζήτημά τι ὀνόματος. Ἴνα ἡ λέξις θρησκεία ἔχῃ δικαίωμα νὰ χρησιμευοῖται, ἀνάγκη νὰ πληρῶνται δύο ὅροι.

Καὶ δὴ πρῶτον ὅ,τι καλοῦμεν θρησκείαν δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἄρδην διάφορον ἐκεῖνου ὅπερ πρόκειται ἡμῖν ἐν τοῖς μεγάλοις ἱστορικοῖς πλάσματιν, τὰ ὁποῖα φέρουσι τὸ ὄνομα τῆς θρησκείας. Ἐάν τις ἤθελε προσδώτῃ τὸ ὄνομα θρησκεία εἰς φαινόμενον, ὅπερ οὐδεμίαν οὐτιῶδη συγγένειαν ἐμφανίζει πρὸς τὰς ἱστορικὰς μορφὰς τῆς θρησκείας, οὐδὲ πρὸς αὐτὰς τὰς μάλιστα ἀνεπτυγμένας καὶ πνευματικωτάτας, τούτο θὰ ἦτο δι' ἐμὲ κατάχρησις τοῦ ὀνόματος τῆς θρησκείας. Ὅχ ἔβλεπον ἐν τῇ πράξει ταύτῃ τὴν αὐτὴν κατάχρησιν ἣν

διαπράττει καὶ ὁ ἐφαρμοζὼν τὴν λέξιν τέχνη ἢ ἐπιτήμη εἰς φαινόμενα, ἀπερ εἶναι τι ὅλως διάφορον τῶν διὰ τῶν ὀνομάτων τοῦτων μέχρι τοῦδε κοινῶς χαρακτηριζομένων πλασμάτων. Ὅστις ἐπὶ παραδείγματι θέλει νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς θρησκείαν τὸν μέγαν ἐπὶ τῇ ὕλιστικῇ κασμοθεωρίᾳ ἐνλουσιασμὸν, οὗτος ὀφείλει νὰ δεχθῇ τὴν ἐνστασιν ὅτι, ἀφ' οὗ ἀπέρριψε τὸ πρᾶγμα, θὰ ἦτο τιμιώτερον νὰ ἀπορρίψῃ καὶ τὸ ὄνομα.

Δεύτερον ὀφείλει τις ὅταν μεταχειρίζεται τὴν λέξιν θρησκεία νὰ προσέχη ὅπως ἡ ἀξιολογικὴ κατάστασις, εἰς ἣν προσδίδει τὸ ὄνομα τοῦτο, μὴ ἀνήκῃ εἰς ἄλλο τι ἐκ τῶν μεγάλων ἀξιολογικῶν πεδίων, δι' ἃ ὀφίστανται κοινῶς ἀποδεδεγμένοι γλωττικὸι ὄροι. Τοῦτ' ἔστι ὄροι οἷοι ἠθικὴ, τέχνη, ἐπιτήμη, φιλοσοφία. Μεταχειριζόμενοι τὴν λέξιν θρησκεία διὰ φαινόμενον ἀνήκον εἰς τι τῶν μεγάλων τοῦτων ἀξιολογικῶν πεδίων, θὰ ὠδηγοῦμεν εἰς πλάνας καὶ θὰ ἐπιφέρομεν σύγχυσιν. Ἐξαιρῶ τοῦτο, διότι εἶναι ἀντικρὺς χαρακτηρητικὸν γνώρισμα τῶν χρόνων ἡμῶν ἢ κατὰχρησις αὕτη. Δέον λοιπὸν, ὅταν ὀμιλῶμεν σοδαρῶς καὶ κυριολεκτικῶς περὶ θρησκείας, νὰ νοῶμεν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο σαφῶς ἰδιορρυθμὸν ἀξιολογικὴν κατάστασιν, φαινόμενον τῆς ἐσωτερικῆς πείρας ἰδιαζούσης ποιότητος.

Ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν συνειθίζουσι νὰ γενικεύωσι καταχρηστικῶς καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς θρησκείας καὶ νὰ στερωτῶσιν αὐτὴν τοῦ ἰδιορρυθμοῦ αὐτῆς χαρακτήρος κατὰ τέσσαρας, ὡς μοι φαίνεται τρόπου.

Ἡ πρώτη περίπτωσις εἶναι ἡ ἐξῆς: Ἐτχημάτις τίς εἰκόνα τοῦ κόσμου ἐπὶ τῇ βύβει καθαρῶς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης· κατήνησεν εἰς ὠρισμένας ἰδέας περὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ θέσεως τοῦ ἀνθρώπου διὰ κριτικῆς ἐργασίας, ἴσως δὲ καὶ δι' αὐτηθῶν, πειστικῶν δι' αὐτὸν ἀποδείξεων. Τὴν διὰ τῆς νοήσεως αὐτοῦ γεννηθεῖσαν κοσμολογικὴν αὐτὴν θεωρίαν ἀνέλαβε καὶ εἰς τὸ θυμικὸν αὐτοῦ· ἡ θεωρία ἀπέκτησε δι' αὐτὸν προσωπικὸν χρῶμα, τὴν θερμότητα τοῦ συναισθήματος, τὴν δυνάμιν τοῦ φρονήματος. Νῦν ἐρωτῶ: ἐπιτρέπεται νὰ χαρακτηρίσωμεν τὸ πρᾶγμα τοῦτο ὡς θρησκείαν; Διότι εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτὴν σχέσιν προσετέθη μόνον συναισθηματικὴ πρόσληψις τοῦ περιεχομένου τῆς. Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ὑπακειμενικῆς ἀπλῶς ἀποφυγῆς τῆς ἐπιστημονικῆς σχέσεως, περὶ λίαν πολυτίμου φαινομένου προερχομένου ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς σχέσεως. Θὰ ἦτο παντελῶς ἀυθαίεστον νὰ καλέσωμεν θρησκείαν τὸν ἐπὶ τῇ ἐπιστημονικῇ γνώσει ἐνλουσιασμὸν, τὴν ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς διανοήσεως ὑπερεκχειλίσιν τῆς καρδίας. Εἰς τὸν διολογοῦντα λ. χ. ἑαυτὸν ὀπαδὸν τοῦ Μονισμοῦ ἐπὶ τῇ δόξει τῆς ἐπιτήμης καὶ τὸν ἑαυτοῦ βίον προσαρμόζοντα συμφῶνως τῇ ἐπιστημονικῶς, ὡς πιστεύει, ἡμπεδωμένῃ ὑπο-

θέσει αὐτῇ ἐπιτρέπεται νὰ ἀναγνωρίσωμεν ἐπιστημονικὸν ἰδανισμὸν οὐδαμῶς δ' ὅμως μετέχει θρησκευτικότητος. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἶναι δυνατόν νὰ εὕρισκῃ τις τὴν εὐτυχίαν αὐτοῦ ἐν τῷ δαρβινισμῷ ὡς ἀπολυτροῦτῃ ἀληθείᾳ, τοῦτο δὲ νὰ διακηρύττῃ ὡς προσωπικὸν ἀντιστάθμισμα τῆς θρησκείας. Ἄλλ' ὅμως ἡ συναισθηματικῶς κεχρωματισμένη ἀποδοχὴ αὕτη ἐπιστημονικῶν πορισμάτων οὐδ' ἴχνος θρησκείας περιέχει ἐν ἑαυτῇ.

Ἐλθωμεν εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν: Ἄνθρωπός τις ζῆ ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ τῷ εὐγενεῖν ἢ καρδία αὐτοῦ εἶναι πλήρης πίστεως εἰς τὸ ἀγαθὸν· τὴν εὐτυχίαν αὐτοῦ εὕρισκει ἐν τῇ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἀγάπῃ· πρὸ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ αἰωρεῖται τὸ ἰδανικὸν ἠθικῆς καθαρότητος καὶ ἠθικοῦ μεγαλείου, φωτίζον καὶ θερμαίνον αὐτὸν. Δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν τὸν ἠθικὸν τοῦτον ἐνθουσιασμὸν θρησκείαν; Καὶ πάλιν ἀπαντῶ: ὄχι. Διότι τότε ἡ θρησκεία θὰ ἀπέβαινε λέξις περιττὴ καὶ ἀνευ ἰδιάζοντος περιεχομένου. Συνήθως φαντάζονται ὅτι ἐν τῇ περιπτώσει αὕτη προστίθεται εἰς τὴν συνήθη ἠθικὴν διαγωγὴν ἕξαρσις τις καὶ πτήσις, πλήρης πίστεως καὶ εὐδαιμονίζουσα ἀτένισις πρὸς ἠθικὸν ἰδανικὸν, συναισθηματικὸς ἰσχύος καταλαμβάνον τὰ βάθη τῆς συνόλου προσωπικότητος· τοῦτο, λέγουσι, εἶναι τὸ μεταβάλλον τὴν ἠθικὴν εἰς θρησκείαν. Ἀλλὰ δυνάμεθα εἰς ταῦτα νὰ ἀπαντήσωμεν ὅτι ὁ ἠθικὸς οὗτος ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ ἠθικὴ αὕτη εὐδαιμονία οὐδὲν ἄλλο εἶναι κατ' οὐσίαν εἰ μὴ ἠθικὴ σχέσις, λίαν ἐνισχυμένη καὶ ἐνδόμυχος. Οὐσιῶδες τι νέον δὲν προσετέθη. Κατ' ἀναλογίαν λοιπὸν δύναται τις νὰ ὀμιλῇ περὶ ἠθικοῦ ἰδανισμοῦ, ἠθικῆς δημιουργικῆς δυνάμεως, ἠθικοποιήσεως τῆς ὅλης προσωπικότητος. Ὁ περιβληθεὶς τὴν ἠθικὴν τοῦ Καντίου καὶ ἐν αὐτῇ βίωσιν δὲν εἶναι διὰ τοῦτο καὶ θρησκευτικὸς ἄνθρωπος. Ὅσαύτως ὁ ἀκολουθῶν τὴν περὶ τοῦ ὑπερανθρώπου ἠθικὴν τοῦ Nietzsche οὐδὲ πόρρωθεν μετατίθεται εἰς τὸν κύκλον τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως, καὶ ἐὰν ἔτι εἶναι πεπεισμένος ὅτι διὰ τῆς ἠθικῆς αὐτῆς προσδίδει εἰς τὸν βίον αὐτοῦ εὐγένειαν καὶ καθαγίασιν.

Φαντασθῶμεν τρίτον τὴν ἐξῆς περίπτωσιν. Ἄνθρωπός τις ζῆ ἀπολαμβάνων τὰ μεγάλα ἔργα τῆς τέχνης. Ἐκ τῆς αἰσθητικῆς ἀπολαύσεως ἀντλεῖ ἀναψυχὴν καὶ ἀνύψωσιν. Ἐκ τῆς ὕψηλῆς τραγωδίας ἐμπνέεται ἱερὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ ἐκ τῶν ἔργων τοῦ πλήρους ψυχῆς κάλλους ἀρμονικὴν εὐδαιμονίαν. Ἡ τέχνη ἀπέδῃ δι' αὐτὸν καθαρτικὸν λουτρὸν. Ὅταν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην ἀπολυτρόσεως ἀπὸ τῆς στενότητος τοῦ καθ' ἡμέραν βίου καταφεύγει εἰς τὰ ἰδεώδη δημιουργήματα τῆς τέχνης. Ἐρωτῶ καὶ πάλιν: ἔχομεν δάσιν τινα ἐνταῦθα ἐπιτρέπουσαν νὰ ὀμιλῶμεν περὶ θρησκείας;

Και πάλιν απαντῶ: ὄχι· διότι καὶ ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ ἰδιορρυθμοῦ τινὸς σχέσεως, ἀλλὰ περὶ ἐσωτερικῆς καταστάσεως, ἣτις ὑπάγεται ἐντελῶς ὑπὸ τὴν καλλιτεχνικὴν ἀπόλαυσιν, ὑπὸ τὴν αἰσθητικὴν ἐξαρσιν. Ὅστις καθιστᾷ τὴν καθαγίασιν τῆς τέχνης καθαγίασιν τοῦ ἐπὶ γῆς βίου αὐτοῦ, οὗτος δεικνύει οὕτω καλλιτεχνικὸν τρόπον τοῦ βίου, αἰσθητικὴν περὶ ζωῆς θεωρίαν. Δὲν απαντῶμεν ἐνταῦθά τι ἰδιορρυθμῶς θρησκευτικόν. Ἐν τῷ Goethe ἔξω ἀναμφιδόλως ἰσχυραὶ θρησκευτικαὶ ἀνάγκαι, ἰδίᾳ κατὰ τὴν νεανικὴν καὶ γεροντικὴν ἡλικίαν. Ἀλλὰ ἡ θρησκευτικὴ αὕτη κατάστασις δὲν ἐμπεριέχεται ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ περὶ ζωῆς ἀντίληψει, ἀλλ' ἐγκείται ἐν τοῖς συναισθήμασι τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς αἰωνιότητος ἅτινα προσετέθησαν ὡς τι νέον καὶ ἰδιορρυθμὸν εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ταύτην ἀντίληψιν τῆς ζωῆς.

Ἀντιτίθεμαι λοιπὸν εἰς τὴν ἐξάλειψιν καὶ τὴν σύγχυσιν τοῦ θρησκευτικοῦ βίου. Ἡ ἐνίσχυσις τῆς ἐπιστημονικῆς, ἠθικῆς, αἰσθητικῆς σχέσεως μέχρι τῆς ἐντάσεως προσωπικοῦ βίου δὲν εἶναι ἀκόμη θρησκεία. Πολὺ εἰλικρινέστερον τοῦλάχιστον προβαίνει ἡ ριζοσπαστικὴ ἐκείνη θεωρία, ἣτις ἐκλαμβάνει τὴν θρησκείαν ὡς κατάλειμμα, ὅπερ θὰ ἐκλίπη θαυμηδόν, ἀντικαθιστάμενον ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, τῆς ἠθικῆς ἢ τῆς τέχνης. Ταύτην τὴν γνώμην ἐξήνεγκεν ὁ Feuerbach ἢ μόρφωσις ἀντικαθιστᾷ τὴν θρησκείαν καὶ καθιστᾷ αὐτὴν περιττὴν. Τὴν ἀποψιν ταύτην θεωρῶ παράλογον, ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι εἶναι ἀπηλλαγμένη τῶν ὀμιχλωδῶν ἐκείνων συγχύσεων καὶ δίδει εἰς τὰ πράγματα τὸ ἴδιον αὐτῶν ὄνομα.

Ἰδιαζόντως ὅμως σκοτεινὴ σύγχυσις γεννᾶται ἐκεῖ (καὶ αὕτη εἶναι ἡ τετάρτη ἀσάφεια, καθ' ἣς στρέφομαι) ἐνθα ἡ θρησκεία ὀρίζεται ὡς εἶδος τι συνθέσεως τῶν τριῶν ἐκείνων μορφῶν ἰδεώδους ἐνεργείας. Γνώμη λίαν συνήθως ἀκουομένη ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν κηρύσσει ὅτι πᾶν ἐκ τοῦ δάθους τῆς ψυχῆς ἐκπηγάζον συναισθημα, ὅτι πᾶσα δημιουργικὴ ὄσον καὶ πρωτόγονος ψυχικὴ κίνησις εἶναι θρησκεία. Ὅπου ὁ ἄνθρωπος συναισθάνεται καὶ ἐνεργεῖ ἐκ τῆς ἐνδόμυχου αὐτοῦ ἐνότητος καὶ ὁλότητος, ἐκεῖ ὑπάρχει θρησκευτικὴ ζωὴ. Ὁ ἐνδόμυχος ἐνθουσιασμός καὶ ἡ κεντρικὴ αὐτενεργία, ἅπερ συνιστᾷσι κατ' οὐσίαν τὰς τρεῖς ἐκείνας ἐνεργείας, ἐξαιρεται καὶ συμπυκνοῦται εἰς σκοτεινὴν τινα ἐνότητα. Ἡ δυναμικὴ δὲ αὕτη ἐσωτερικότης εἶναι ἀκριδῶς ἡ θρησκεία. Ὅσα ἐν τοῖς ἐξῆς θὰ ἀναπτύξωμεν μέλλουσι νὰ δείξωσιν ὅτι καὶ ἐνταῦθα εὐρισκόμεθα πρὸ παραγνωρίσεως τοῦ ἰδιάζοντος καὶ τοῦ ἰδιορρυθμοῦ τῆς θρησκείας.

Εἰς ποῖον λοιπὸν εἶδος ἐσωτερικῆς καταστάσεως δέον νὰ μετατεθῶμεν, ὅπως νοήσωμεν τὸ ἰδιορρυθμὸν τῆς θρησκευτικῆς διεγέρ-

σεως τῆς ψυχῆς; Ἀνάγκη, νομίζω, νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν κατάστασιν τῆς διαισθήσεως τοῦτ' ἔστι τὴν κατάστασιν ἐκείνην, καθ' ἣν πιστεύομεν ὅτι λαμβάνομεν ἄμεσον πείραν ὑπεραισθητοῦ τινος περιεχομένου. Ἡ διὰ διαισθήσεως δεβαιότης ἐγκείται ἐν τῷδε, ὅτι εἶναι τις βέβαιος περὶ περιεχομένου ὑπεράνω τῆς πείρας ὑπάρχοντος καὶ δὴ ἀμέτως τ. ἔ. ἄνευ τῆς βοήθειας τῆς κρίσεως καὶ τοῦ συλλογισμοῦ. Ἡ θρησκευτικὴ ἐνέργεια νῦν εἶναι ὠρισμένον τι εἶδος τοιαύτης ἐπὶ διαισθήσεως στηριζομένης δεβαιότητος. Οὐδεὶς δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι τὸ περιεχόμενον τῆς θρησκευτικῆς δεβαιότητος δύναται νὰ ἀποδειχθῇ ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ καὶ δι' αὐτῆς. Διότι τότε θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχω περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ περιεχομένου τὴν αὐτὴν δεβαιότητα, ἣν καὶ περὶ τοῦ αἰσθηματος τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος ἢ τῆς θερμότητος, ἢ τὴν δεβαιότητα ἣν κέκτημαι περὶ πνευματικῆς τινος ἐποπτείας ἢ συναισθημάτων τινος, λ. χ. τοῦ πόθου ἢ τῆς θλίψεως. Ὅσαύτως ἡ θρησκευτικὴ κατάστασις τῆς ψυχῆς δὲν ἐγκείται ἐν τῇ διὰ συλλογισμῶν εὐρέσει καὶ ὑποδείξει περιεχομένου ἐκτὸς τῆς ἐμπειρίας κειμένου. Ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τὸ ἰδιορρυθμὸν τῆς θρησκευτικῆς καταστάσεως συνίσταται ἐν τῷδε, ὅτι λαμβάνομεν πείραν περιεχομένου εἰς τὸ ὑπὲρ τὴν ἐμπειρίαν ἐξικνουμένου διὰ τρόπον ἀμέσου τ. ἔ. οὐχὶ διὰ τῆς νοήσεως, τοῦ συλλογισμοῦ καὶ τῆς ἀποδείξεως. Θὰ ἦτο ἄλλως τε δυνατόν νὰ ἐρμηνευθῇ τὸ ἄπειρον ρεῦμα τῶν ἀμφιβολιῶν καὶ τῶν ἀγώνων ἐν τοῖς ἀφορώσι τὴν θρησκείαν, ἐὰν τὸ θρησκευτικὸν περιεχόμενον ἀνήκεν εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἐμπειρίας ἢ ἦτο δυνατόν νὰ προσκτηθῇ διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἀποδείξεως;

Σκεφθῶμεν νῦν ὅτι ὁλόκληρος ὁ βίος εἶναι πλήρης δεβαιότητος ἐπὶ τῆς διαισθήσεως στηριζομένης. Ὅταν, ἀνοίγοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ βυθίζομενοι εἰς τὸ ὄραμα, ὅπερ παρέχουσιν ἡμῖν αἱ αἰσθήσεις, πιστεύομεν ὅτι μετὰ φαντασίου πνεύματος ἀνιλαμβανόμεθα αὐτὴν τὴν φύσιν ἐν τῇ ζωτικότητι αὐτῆς καὶ τῇ πρωτοτυπίᾳ τῆς δημιουργίας τῆς, ἐν ταῖς πηγαῖς αὐτῆς, ταῖς ρίζαις καὶ τοῖς σπέρμασι οὐδὲν ἄλλο εἶναι τοῦτο ἢ δεβαιότης διὰ διαισθήσεως. Τοιαύτη δεβαιότης πρόκειται καὶ ὅταν εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι συλλαμβάνομεν τὸν ψυχικὸν βίον τοῦ ἔναντι ἡμῶν ἀνθρώπου ἀμέσως, ἄνευ μεσοτοίχου καὶ ἄνευ κελύφους, εἰ καὶ οὐδέποτε λαμβάνομεν ἄμεσον πείραν αὐτοῦ· τοῦτο συμβαίνει εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἐκεῖ ἐνθα ὑπάρχει δεβαιότης περὶ ἀμοιβαίας ἀγάπης. Ἡ ἐνδομύχως ἄμεσος πείρα ἐνὸς Σὺ στηρίζεται ἀκριδῶς ἐπὶ δεβαιότητι ἐκ τῆς διαισθήσεως ἀπορροῦσης ὡς ἡ ἄμεσος ἀντίληψις καὶ τῆς δημιουργίας τῆς φύσεως. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πρόκειται περὶ τοιαύτης δεβαιότητος ὅταν βυθίζομενοι εἰς τὸ ἴδιον ἡμῶν ἐγὼ λαμβάνωμεν πείραν αὐτοῦ ὡς οὐ-

σιώδους και δημιουργικής υποστάσεως. Όπως γνωρίσωμεν τὸ ἐπιπόλαιον καὶ στιγμιαίον ἡμῶν ἐγὼ δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη διαισθήσεως, πρὸς γνῶσιν τούτου ἀρκεῖ ἡ συνήθης αὐτοπαρατηρησιὰ καὶ αὐτοαγάυσις. Τούναντίον ὅμως ἡ βεβαιότης περὶ τοῦ ἐνιαίου λόγου τοῦ βίου καὶ τῆς φύσεως ἡμῶν εἶναι ἔργον τῆς διαισθήσεως. Ἀλλὰ πρὸ πάντων δεόν νὰ ἐνθυμούμεθα τὴν διὰ διαισθήσεως βεβαιότητα, ἣς λαμβάνομεν πείραν ἐν τῇ ἠθικῇ καὶ τῇ καλλιτεχνικῇ κινήσει τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Τὴν διττὴν βεβαιότητα ταύτην θὰ διασαφηνίσωμεν συντόμως· οὕτω θὰ ὀδηγηθῶμεν τέλος εἰς τὴν ἔκφρασιν καὶ τὴν διατύπωσιν τοῦ ἰδιορρύθμου (ιδιάζοντος) τῆς θρησκευτικῆς διαισθήσεως.

Ὁ ἠθικῶς διεγερμένος ἄνθρωπος δὲν κατέχεται ἀπλῶς ὑπὸ ἠθικῶν συναισθημάτων, ἀλλ' εἶναι συγχρόνως βέβαιος περὶ πράγματος ὑπερβαίνοντος τὰ συναισθήματα ταῦτα. Διαπνέεται ὑπὸ τῆς πίστεως ὅτι ἐν τῷ ἀγαθῷ κέκτηται ἀξίαν ἀπόλυτον καὶ ὑπὲρ τὸ ἄτομον ὑφισταμένην· ὑπὸ τῆς πίστεως ὅτι τὸ ἀγαθὸν ἀνήκει εἰς τὸν ἰδανικὸν προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦτο εἶναι βεβαιότης ὑπερβαίνουσα πολὺ τὸ διὰ τῆς ἐμπειρίας ἀντιληπτὸν, βεβαιότης ἀναφερομένη εἰς ὅ,τι ὁ Κάντιος καλεῖ τὸ νοητὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Ἡ ἀπόλυτος καὶ ὑπὸ τοῦ χρόνου μὴ περιοριζομένη ἀξία τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἡ συναίσθησις ὅτι ἡ ἀξία αὕτη μεθ' ἧς αἰσθανόμεθα ἑαυτοὺς ἀρρήκτως συνδεδεμένους, ἀποτελεῖ τὸν προορισμὸν ἡμῶν, τοῦτο εἶναι τὸ περιεχόμενον τῆς ἠθικῆς διὰ διαισθήσεως βεβαιότητος. Δὲν θέλω βεβαίως νὰ εἶπω ὅτι πᾶς ἠθικὸς ἄνθρωπος κέκτηται τὴν ἠθικὴν ταύτην διαισθησιν· διότι καθαρωτάτη καὶ υποδειγματικὴ ἠθικότης εἶναι δυνατὴ καὶ παντελῶς ἀνευ τῆς ἐπὶ διαισθήσεως στηριζομένης βεβαιότητος ταύτης. Τοῦτο μόνον ἐννοῶ ὅτι ἡ ἠθικὴ διαισθησις αὕτη ὑπάρχει παρὰ πολλοῖς ἀνθρώποις ὑπὸ ἠθικοῦ ἐνθουσιασμοῦ κατελιγμένους. Παραδείγματα ἰσχυρᾶς ἠθικῆς βεβαιότητος πηγαζούσης ἐκ ταιαύτης διαισθήσεως πρόκεινται ἡμῖν ὁ Πλάτων, ὁ Fichte, ὁ Rousseau, ὁ Pestolozzi.

Ἀνάλογόν τι συμβαίνει καὶ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς αἰσθητικῆς. Βεβαίως ἡ αἰσθητικὴ διαισθησις δὲν εἶναι τόσο διαδεδομένη ὅσον ἡ ἠθικὴ. Ἀλλ' ὅμως συνηθέστατα συνδέεται μετὰ τοῦ ἰσχυροῦ καὶ καθαροῦ βίου ἐν τῷ κάλλει καὶ τῇ τέχνῃ. Ἡ εὐδαιμονία, ἣς πείραν λαμβάνομεν ἐν τῇ αἰσθητικῇ ἀπολαύσει πληροῖ ἡμᾶς τῆς βεβαιότητος ὅτι τὸ κάλλος εἶναι τι πλεόν τοῦ ἀπλῶς σχετικοῦ καὶ ἐπιπολαίου πορίσματος, καθ' ὃ παριστᾷ ἀξίαν αὐτοτελή, πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ὁποίας φέρει ὁ ἄνθρωπος προορισμὸν ἐν ἑαυτῷ. Ὅσῳ συντονώτερον συνηθόμεθα ἐντὸς τῆς πλήρους ἁρμονίας ἀπολαύσεως, ἦν παρέχουσιν ἡμῖν μεγάλα ἔργα τέχνης τοσούτω μᾶλλον κυριεύει ἡμῶν ἡ

πεποίθησις ὅτι τὸ κάλλος καὶ ἡ τέχνη εἶναι ἀπόρροια ἐνδομύχου τινὸς δάθους τοῦ ἡμετέρου ἐγῶ, ὅτι τὰ καλλιτεχνικὰ θέλητρα ἐκπηγάζουσιν ἐκ τῆς δημιουργικῆς πρωτογόνου πηγῆς τοῦ ἐγῶ ἡμῶν.

Ἀναφέρομεν ἐνπαῦθα ὡς ἀντιπροσώπους εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἀνεπτυγμένης αἰσθητικῆς βεβαιότητος στηριζομένης ἐπὶ διαισθήσεως τοὺς Schiller, Friedrich Theodor Vischer, Richard Wagner, John Ruskin.

ἔλεται τὸ τέλος

ΠΕΤΡΟΥ ΑΞΙΩΤΙΔΟΥ ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ

ΠΕΡΙ ΑΡΧΑΙΩΝ ΘΡΑΚΩΝ

Περὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς καταγωγῆς τῶν ἀρχαίων Θρακῶν ἐλάχιστα μέχρι σήμερον ἐγράφησαν καὶ ταῦτα εἰς μελέτας τῆδε κακείσε δημοσιευθείσας, ἀνευ ἐπιστημονικοῦ τινὸς συστήματος, οὕτως ὥστε ἡ ἱστορία τῆς τόσοσ ἀνδιαφερούσης ταύτης χώρας νὰ μὲν ἄγνωστος καὶ ἀνερεύνητος, ἐνῶ ἔπρεπε πλειοτέρας αὕτη νὰ τύχῃ μερίμνης ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, καθ' ὅσον αὕτη ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον τμήμα τῆς ἐλληνικῆς ἐδαφικῆς συνεχείας καὶ ὁλότητος. Ἡ παρούσα μελέτη σκοπὸν ἔχει περιληπτικὴν μόνον νὰ δώσῃ ἰδέαν περὶ τοῦ τόσοσ ἀνδιαφέροντος τούτου ζητήματος.

Ἡ καταγωγή τῶν Θρακῶν

Κατὰ τὰς ὑπαρχούσας μέχρι σήμερον ἱστορικὰς πληροφορίας οἱ Θρακᾶς ἀνήκον εἰς τὰς Ἀρίας φυλάς, ἔλαβον δὲ τὴν ἐκ τῆς Ἀσίας πρὸς τὴν Εὐρώπην ἄγουσαν ὁδὸν ἄμου μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τὴν αὐτὴν γενεαλογικὴν οἰκογένειαν, τὴν Ἰνδοευρωπαϊκὴν λεγομένην, ἀνηκουσῶν φυλῶν, τῶν Ἑλλήνων, Ἰλλυρῶν καὶ Λατίνων. Ὁ χρόνος ὅμως τῆς εἰς τὴν Εὐρώπην μεταναστεύσεως τῶν λαῶν τούτων δὲν δύναται ἐπακριβῶς νὰ προσδιορισθῇ, διότι οὐδὲν περὶ τοῦτο ἐξηκριβωμένον ἱστορικὸν δεδομένον ὑπάρχει, οἱ δὲ ἱστορικοὶ δι' ὑποθέσεων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον παρακεινδυνευμένων, τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ὑπὸ τῶν Ἀρίων λαῶν οἰκήσεως τῆς Εὐρώπης ἀναριθμῶσι τὸ βραδύτερον εἰς τὰ 2000 π.Χ.

Ἐπίσης οὐδὲν εἶνε ἐξηκριβωμένον ἱστορικῶς περὶ τοῦ ἂν οἱ Θρακῆς κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ἦσαν Ἑλληνες ἢ διάφορος αὐτῶν λαός.

Περὶ τούτου δύο ἐκδοχαὶ ὑπάρχουσι: Ἡ δὴλονότι Ἑλληνες καὶ Θρακῆς ἦσαν εἰς καὶ ὁ αὐτὸς λαός, τῶν Θρακῶν μετέπειτα λαβόντ' ἐν τῷ ἰδιαίτερον αὐτῶν ὄνομα, ἢ ἦσαν δύο διάφοροι λαοί, οἱ δὲ Θρακῆς διὰ τῆς μέχρι τῆς Ἀττικῆς καθόδου αὐτῶν ἔλαβον τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν ὅποιαν μετέδωκαν καθ' ἑλθὼν τὴν ἔκτασιν τῆς γῶρας ἣν κατώκουν καὶ μετ' αὐτῆς μετέφερον καὶ τὰ διάφορα ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν Ἑλλήνων.

Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους οἱ Θρακῆς, καίτοι τραχύτεροι τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰ ἦθη, φέρονται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ἐξηλληνισμένοι. Ἡ λατρεία τοῦ Βάκχου καὶ τοῦ Διονύσου, τοῦ Ἀρεως καὶ τοῦ Ὀρφέως καὶ τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν θεοτήτων, ὡς καὶ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν ἀποδεικνύουσιν ὅτι οἱ Θρακῆς δὲν διέφερον τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, ὑστερόντες ἴσως αὐτῶν κατὰ τὰς ἄλλας ἐκδηλώσεις τοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις ἤρξατο ἀναπτυσσόμενος κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς τὴν κάτω Ἑλλάδα. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἢ Θράκη ἐθεωρεῖτο ἐλληνικὴ ὡς καὶ τὰ ἄλλα τμήματα τῆς Ἑλλάδος, ὡς τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῶν σχέσεων τῶν Θρακῶν πρὸς τοὺς λοιποὺς Ἑλληνες, διότι οὐ μόνον ἀναφέρεται ὅτι ὁ Πεισίστρατος καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης εἶχον κτήματα ἐν Θράκη, ἀλλ' ὅτι καὶ πλείστοι Ἑλληνες, τῶν διαφόρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος, ἔδρυσαν πολλὰς ἀποικίας ἐν Θράκη, ὡς οἱ Τύριοι τὰ Ἀβόθρα, οἱ Χίοι τὴν Μαρώνειαν, οἱ Μιλήσιοι τὴν Καρδίαν, οἱ Αἰολεῖς τὴν Σηστόν, ὁ Βύζας τὸ Βυζάντιον κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἀργοναυτῶν, οἰκισθὲν βραδύτερον ὑπὸ τῶν Μεγαρέων τὸ 638 π. Χ.

Τὸ ζήτημα ὅμως τὸ ὅποιόν μένει καὶ θὰ μένη ἴσως ἄλυτον εἶνε τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης τὴν ὅποιαν ὁμιλοῦν οἱ Θρακῆς. Οὐδὲν γραπτὸν γλωσσικὸν μνημεῖον διεσώθη μέχρι σήμερον, ὥστε ἀσφαλὲς ἐξ αὐτοῦ νὰ ἐξαχθῇ συμπέρασμα, ἐκ δὲ τῶν ὑπαρχουσῶν πληροφοριῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων φαίνεται ὅτι ἢ ὑπὸ τῶν Θρακῶν ὁμιλουμένη γλῶσσα ἦτο διάφορος τῆς Ἑλληνικῆς, τοῦλάχιστον πρὸ τῶν Μακεδονικῶν χρόνων, ἴσως ἢ πρωτογενὴς ἀμόρφωτος ἐτι ἐλληνικὴ γλῶσσα, ἀναμεμιγμένη μὲ γλωσσικοὺς τύπους ἄλλων Ἀρίων λαῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως τῶν Διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου δὲν φρονούμεν ὅτι δύναται σοβαρῶς νὰ ἀμφισβητηθῇ ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Θράκης ὁμιλοῦν πλέον τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν, ἀφοῦ καὶ Θρακικὰ νομίσμα-

να μὲ ἐλληνικοὺς χαρακτῆρας ἐκόπτοντο κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὡς ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λυσιμάχου.

Οἱ Θρακῆς δὲν ὑπῆρξαν ὡσαύτως μία ὁμοίμορφος καθ' ὅλα φυλὴ. Ὡς ἐν τῇ κάτω Ἑλλάδι οἱ Ἑλληνες διεκρίνοντο εἰς Ἀθηναίους, εἰς Θηβαίους, εἰς Σπαρτιάτας κλπ. καὶ ἀπέτελουν αὐτονόμους πολιτείας, ἐχούσας διαφόρους τοὺς νόμους καὶ τὰ ἦθη, οὕτω περίπου καὶ οἱ Θρακῆς ἀπέτελουν διαφόρους φυλετικὰς διακρίσεις, διαιρούμενοι εἰς Ὀδρῦσας Θρακῆς, εἰς Ἀγριάνας, εἰς Βησσοὺς, Θυνοὺς κλπ.

Τὰ ὅρια τῆς Θράκης

Κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν, καθ' ἣν αἱ γεωγραφικαὶ, ἱστορικαὶ καὶ ἐθνολογικαὶ γνώσεις τῶν ἀνθρώπων ἦσαν ἀτελεῖς, δὲν οὐνήμεθα νὰ ἐχωμεν, διότι οὐδὲν ἱστορικὸν δεδομένον ὑπάρχει, τὰ ἀκριβῆ ὅρια τῆς Θράκης τῆς γῶρας δὴλονότι, ἣν κατώκουν αἱ διάφοροι Θρακικαὶ φυλαί. Ἀλλὰ κατὰ τὰς ὑπαρχούσας, ἀσαφεῖς ἐν πολλοῖς, πληροφορίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων τὸ πρὸς βορρᾶν ὄριον τῆς Θράκης ἦτο ὁ Ἰστρος ποταμὸς (Δούναβις), πρὸς Ἀνατολὰς ὁ Εὐξείνιος Πόντος καὶ πρὸς νότον τὸ Αἰγαίον Πέλαγος καὶ ἡ Προποντίς. Πρὸς δυσμὰς; Τὰ πρὸς τὸ μέρος τοῦτο ὅρια τῆς Θράκης ἦσαν ἀκαθόριστα καὶ κινητὰ. Κατὰ τὰς ἀρχαῖας τῶν ἱστορικῶν χρόνων φαίνεται ὅτι ταῦτα ἐφθασαν μέχρι τοῦ Ἀδριατικοῦ Πελάγους, περιλαμβάνοντα καὶ τὴν σημερινὴν Σερβίαν (Τριβαλλοὶ Θρακῆς) καὶ ἕλη ἢ γῶρα αὕτη ὠνομάζετο διὰ τοῦ γενικοῦ ὀνόματος Θράκη. Βραδύτερον ταῦτα περιορίσθησαν μέχρι τοῦ Στρυμῶνος ποταμοῦ, ἐτι δὲ βραδύτερον μέχρι τοῦ Νέστου ποταμοῦ. Ρενῶνται ἦδη τὸ ἐρώτημα, εἰς τὸ ὅποιον μᾶτην ἠσχολήθησαν καὶ ἀσχολοῦνται οἱ ἱστορικοὶ καὶ οἱ λοιποὶ τὰ τῶν ἀρχαίων λαῶν ἐρευνῶντες, χωρὶς νὰ δύνανται σαφῆ καὶ βεβαιωμένην νὰ δώσωσι ἀπάντησιν: Πῶς καὶ διατί κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους τούτους χρόνους ἕλη σχεδὸν ἢ Ἑλληνικὴ, χερσονήσος ὠνομάζετο Θράκη. Οἱ τῆς κυρίως Θράκης λαοὶ ἐπεξέτειναν ἐπὶ τοσοῦτον τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν, ὥστε ἐφ' ἕλης τῆς Χερσονήσου νὰ δώσωσι τὸ ὄνομα αὐτῶν; Μήπως ἐπέφικισαν τὰς γῶρας ταύτας ἄλλαι φυλαί, συγγενεῖς πρὸς τοὺς Θρακῆς οὗς οἱ ἀρχαῖοι μὴ δυνάμενοι ἄλλως νὰ διακρίνωσι περιέβαλον αὐτοὺς τὸ αὐτὸ ὄνομα τῶν Θρακῶν; Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶνε καὶ τὸ πιθανώτερον διότι δὲν ἐξηγεῖται ἄλλως τὸ ὑπὸ τοῦ Προδότη ἀνα-

φερόμενον ὅτι «Θρηάκιον δὲ ἔθνος μέγιστόν ἐστι μετὰ γε Ἰνδοὺς πάντων ἀνθρώπων», τὸ ὁποῖον ὁμῶς πολλαχῶς οἱ ἱστορικοὶ ἠμφεσβήτησαν ὡς μὴ κατὰ πάντα ὀρθόν. Τοῦτο ὁμῶς ἴσως νὰ ἀφείλεται καὶ εἰς τὰς ἀτελεῖς ἱστορικὰς καὶ γεωγραφικὰς γνώσεις τοῦ Ἡροδότου συγγέοντος τὴν ἀκριβῆ ἱστορίαν πρὸς τὴν μυθολογίαν, διότι κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ὁ Ὀκείανδρ ἐγέννησε τέσσαρας θυγατέρας τὴν Ἀσίαν, τὴν Λιβύην τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Θράκην.

Ἐπὶ τῶν ζητημάτων τούτων, ὡς ἀνωτέρω εἵπομεν, ὁ ἱστορικός προβολεὺς δὲν ἠδυνήθη μέχρι σήμερον νὰ γύσῃ τὸ ἐρευνητικόν του φῶς, ἴσως δὲ καὶ δὲν θὰ δυνήθῃ νὰ πράξῃ τοῦτο, καθ' ὅσον ἡ ἐποχὴ αὕτη συγγέεται μετὰ τὰ σκότη τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς, δι' ἣν ἡ ἐπιστήμη οὐδὲν θετικὸν καὶ ἀναμρισθήτητον ἔχει νὰ παρουσιάσῃ.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ὁμῶς τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ ὡς ἐκ τῶν διὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὑπαρχουσῶν ἱστορικῶν πληροφοριῶν ἐμφαίνεται, ἡ Θράκη εἶνε μᾶλλον καθωρισμένη χώρα πρὸς δυσμὰς, ἔχουσα ὡς ὄριον τὸν Νέστον ποταμὸν καὶ τὴν Ροδόπην καὶ ὡς μᾶλλον ἰσχυρὰ φυλὴ φέρονται οἱ Ὀδρῦσαι, καθ' ὧν μεγάλας καὶ πεισματώδεις συνήψαν μάχας οἱ Μακεδόνες Βασιλεῖς καὶ περὶ ὧν πλείστα ἀναφέρει ὁ ἱστορικός Θουκυδίδης.

Οἱ Ὀδρῦσαι ὑπῆρξαν λαὸς πολεμικὸς κυριαρχῶν σχεδὸν ὀλοκλήρου τῆς Θράκης μετὰ πρωτεύουσαν τὴν καὶ μέχρι σήμερον σωζομένην Βιζύην, τῆς πολεμικότητος τῶν δὲ ταύτης ἔδειξαν βραδύτερον δείγματα διὰ τοῦ ὑπερόχου ἰππικοῦ τῶν, δι' οὗ ἔλαβον μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἀσίας ἐκστρατείαν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Ἀγάθωνα, ἠγεμόνα αὐτῶν. Βραδύτερον ὁμῶς, σχεδὸν μετὰ τοὺς Μακεδονικοὺς Χρόνους, ἡ Θράκη ἔλαβε πλέον τὰ φυσικὰ τῆς θρια, ἔχουσα πρὸς βορρᾶν τὸν Αἴμιον, πρὸς δυσμὰς τὸν Νέστον καὶ τὴν Ροδόπην καὶ πρὸς ἀνατολὰς καὶ νότον τὰς δύο θαλάσσας. Τὰ κυρίως γεωγραφικὰ ὄρια τῆς Θράκης ἦσαν καὶ εἶνε ταῦτα. Ἡ Θράκη δὲ αὕτη διὰ μέσου τῶν αἰώνων ὑπῆρξε μία, ἐνιαία καὶ ἀδιαίρετος, ἡ δὲ διὰ πολιτικούς καὶ διπλωματικούς λόγους σημερινῆ διαίρεσις αὐτῆς εἶνε νόθος.

Θρακικαὶ φυλαὶ, Ὀδρῦσαι

Ὡς ἀνωτέρω ἀναφέρεται, οἱ Θράκες, τῆς οἰδὲ τίνων ἕνεκα ἱστορικῶν ἢ κλιματολογικῶν λόγων, διαφόρους ἔλαβον ὀνομασίας,

πάντως ὁμῶς δὲν πρέπει νὰ συγγέωνται οὗτοι πρὸς τοὺς Σκύθας καὶ τοὺς Γέτας, τοὺς οἰκοῦντας τὰς πέραν τοῦ Ἰστροῦ χώρας. Σημαντικώτεροι τῶν Θρακῶν ἐγένοντο οἱ εἰς τὰς ὑπωρεῖας τῆς Ροδόπης οἰκοῦντες Βησσοί, ἢ οἱ αὐτόνομοι λεγόμενοι Θράκες, οἱ ὁποῖοι ὑπῆρξαν πολεμικιώτατοι, συνεχεῖς καὶ κραταιοὺς συνάψαντες ἀγῶνας πρὸς τοὺς Μακεδόνας Βασιλεῖς καὶ τοὺς ὁποίους δὲν ἠδυνήθη οὐδ' ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καθολοκληρίαν νὰ ὑποτάξῃ. Ἄλλ' οἱ γνωστότεροι ἐν τῇ ἱστορίᾳ, οἱ συμπήξαντες κράτος ὀπισθόδηποτε ἐνιαῖον, οἱ ἔχοντες ἴδιον πολιτισμὸν Βασιλεῖς καὶ ὀργανομένον στρατὸν, οἱ σχόντες ἐπὶ συνεχεῖς αἰῶνας ἄμεσον μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων συνάφειαν ὑπῆρξαν οἱ Ὀδρῦσαι Θράκες, περὶ ὧν οὐκ ὀλίγα ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης, ὀρίζων μάλιστα καὶ τὴν ἑκτασιν τοῦ Ὀδρυσικοῦ κράτους.

Οὗτοι κατόικουν ἐν ἀρχῇ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην, εἶχον δὲ πρωτεύουσαν, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀνεφέρομεν, τὴν καὶ μέχρι σήμερον σωζομένην Βιζύην. Κατὰ τὰς μέχρι τῆμῶν περισθεῖσας πληροφορίας, οἱ Ὀδρῦσαι ἐπεξέτεινον σὺν τῷ χρόνῳ τὸ κράτος αὐτῶν ὑπὸ τὸν βασιλεῖα τῶν Τήρων, περὶ τὰ μέσα τῆς Εἰς ἑκατονταετηρίδος π. Χ., πρὸς τὴν παραλίαν τῆς Προποντίδος καὶ πρὸς βορρᾶν μέχρι τοῦ Αἴμου. Τὸ κράτος τοῦτο ὁ οὖτος καὶ διάδοχος αὐτοῦ Σιτάλκης ἐπεξέτεινε, περὶ τὸ 430 π. Χ., μέχρι τοῦ Δουνάβεως καὶ Νέστου ποταμοῦ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὁμῶς τοῦ Βασιλέως Σεύθου τὸ κράτος τῶν Ὀδρυσῶν ἤρχισε, λόγῳ τῶν δυναστικῶν διαμαχῶν, νὰ παρακμάξῃ, πρᾶγμα ὅπερ διηκούλυε τὸν Φίλιππον Βον Βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας, ν' ἀποβῇ κυρίαρχος τῆς χώρας τῶν Ὀδρυσῶν τὸ 340 π. Χ. καὶ ὅστις ἔκτισεν ἐν τῇ γῶρᾳ αὐτῶν καὶ ἐπὶ τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ τὴν καὶ μέχρι σήμερον σωζομένην Φιλιππούπολιν. Ἐκτοτε οἱ Ὀδρῦσαι, ἀπολέσαντες τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν, διέμενον ὑποτελεῖς τῶν Μακεδόνων Βασιλέων μέχρι τῶν μέσων τῆς Βασιλ. ἑκατονταετηρίδος π. Χ., ὅποτε ἐν ἀρχῇ μὲν ἐγένοντο φόρου ὑποτελεῖς τῶν Ρωμαίων, βραδύτερον δὲ, λήξαντος τοῦ ἡγεμονικοῦ αὐτῶν Οἴκου, ἠνώθη ἡ γῶρα αὐτῶν, ἐπὶ τοῦ Ρωμαίου Ἀυτοκράτορος Κλαυδίου (48 μ. Χ.), μετὰ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ἀποτελέσασα τὴν ἐπαρχίαν τῆς Θράκης.

Ἱστορικοὶ τινες πειρώμενοι νὰ ἀποδείξωσι ὅτι οἱ Θράκες δὲν ἦσαν οὐδὲ ἐγένοντο Ἕλληνες ἀναφέρουν τὸ γεγονός ὅτι συμμετέσχον οὗτοι τῆς τοῦ Ξέρξου στρατιάς. Ἀλλὰ λίαν παρακεκινδυμένα καὶ ἱστορικῶς ἀναπόδεικτά εἰσιν τὰ ἐκ μόνου τοῦ γεγονότος τούτου συμπεράσματα, διαφεύδονται δὲ ταῦτα καὶ ἐκ τῶν ἀναμρισθητῶν ἱστορικῶν δεδομένων ὅτι μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ

Ξέρξου ὁ εἰς Θράκην καταφυγὼν Πέρσης Στρατηγὸς Ἀπόβαζος ἐφρονέθη ὑπὸ τῶν Θρακῶν καὶ ὅτι κατὰ τὴν εἰς Σηστόν ἐκστρατείαν καὶ ἄλωσιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Ξανθίππου συμμετέσχον καὶ οἱ Θράκες. Βραδύτερον εἶνε γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι οἱ Θράκες συνεξεστράτευσαν κατὰ τῶν Περσῶν μετὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ εἶνε ἀναμφισβήτητον ἱστορικῶς, ὅτι ἐν τῇ στρατιᾷ τοῦ Μεγάλου Στρατηλάτου ὑπῆρχον 600 περίπου ἵππεῖς Ὀδρῦσαι ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Ἀγάθωνα υἱὸν τοῦ Τυρίμμου (334 π.Χ.) καὶ 4,000 πεζοὶ ὑπ' ἀρχηγὸν τὸν Σιτάλκην.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὁ Ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους αὐτοῦ Περδίκας διεχώρησε ὡς ἰδίαν στρατείαν πᾶσαν τὴν Θρακικὴν γῶραν, τὴν διοίκησιν δὲ αὐτῆς ἀνέλαβεν ὁ Λυσίμαχος, εἰς τῶν εὐφρεστερῶν καὶ τολμηροτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ Μεγάλου Βασιλέως. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καθυποτάξεως τῆς Θράκης, ἤτοι ἐπὶ τρεῖς περίπου αἰῶνας, ἡ Θράκη ὑπῆρξεν οὐ μόνον χώρα τελείως καὶ κατὰ πάντα ἐλληνικὴ εἰς γλῶσσαν, εἰς ἤθη καὶ ἔθιμα θρησκευτικὰ, ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς εἶχεν ἴδιον πολιτισμὸν καὶ ἰδίαν ἱστορίαν, δυστυχῶς ὅμως ὅπως οὐδὲν συστηματικὸν καὶ ἐπιστημονικῶς ἄρτιον ἐγγράφην μέχρι σήμερον περὶ Θράκης καὶ Θρακῶν ἐν γένει, οὕτω καὶ περὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης οὐδεμίαν σοβαρὰ ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν ἐγένετο, ἐνῶ αὕτη καὶ εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους κεῖται καὶ πολλοῦ ἱστορικοῦ καὶ ἀρχαιολογικοῦ ἐνδιαφέροντος εἶναι.

Ἦθη καὶ ἔθιμα Θρακῶν

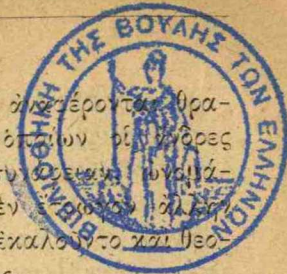
Οἱ Θράκες ὑπῆρξαν ἔθνος ἀγχινοῦστατον καὶ πολεμικώτατον. Τὰ ἤθη αὐτῶν ἦσαν λίαν περιέργα, ἂν καὶ ἐλάχισται μέχρις ἡμῶν πληροφορίαι περὶ αὐτῶν οἰσώθησαν. Οὕτω μετὰ τούτων ἀναφέρεται καὶ ἡ συνήθεια τοῦ νὰ θεωρῶσιν οἱ Θράκες τὴν γέννησιν τοῦ ἀνθρώπου ὡς συμφορὰν, τὸν δὲ θάνατον ὡς ἀπολύτρωσιν καὶ εὐτυχίαν. Διὰ τοῦτο δὲ κατὰ τὴν γέννησιν βρέφους τινὸς συνήρχοντο περίξ αὐτοῦ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι κατ' ἐπάγγελμα ἔκλιον καὶ ᾠδούροντο, διότι εἰς ἔτι ἀνθρώπος εἰσῆλθεν εἰς τὴν ζωὴν, τὴν πλήρη βασάνων καὶ πικριῶν. Ὅταν δὲ τις ἀπέθνησκε πάντες οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ γνωστοὶ καὶ φίλοι οἰσκέδαζον περὶ τὸν τάφον τοῦ νεκροῦ, πίνοντες καὶ ἄρχόμενοι καὶ ἐκδηλοῦντες διαφοροτρόπως τὴν γαρὰν αὐτῶν, διότι ὁ ἀποθανὼν ἀπὸ τῆς

ζωῆς, ἦν ἐθεώρουν μέγα δυστύχημα. Ἐπίσης ἀναφέρονται Θρακικαὶ φυλαὶ διάγουσαι βίον νομαδικὸν καὶ τῶν ὁποίων οἱ ἄνδρες ἐθεώρουν βεβήλωσιν τὴν μετὰ τῶν γυναικῶν συνουσίαν, ἐπιβιάζοντο δὲ οὗτοι κτίσται ἢ ἄγριοι καὶ οἱ ὅποιοι δὲν ἐλάσσοντο ἀλλὰ τροφήν εἰμὴ μόνον τυρὸν καὶ γάλα, οὐ ἔνεκα ἐκαλοῦντο καὶ θεοσεβεῖς, ὁ δὲ Ὅμηρος ὀνομάζει αὐτοὺς Ἀβίους.

Ἡ θρησκεία τῶν Θρακῶν

Περὶ τῆς θρησκείας τῶν Θρακῶν ἔχομεν ὡσαύτως ἀτελεῖς καὶ συγκεχυμένας πληροφορίας, μετὰ βεβαιότητος ὅμως δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι αὕτη διὰ τῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ τὴν κάτω Ἑλλάδα ἐπικοινωνίας τῶν Θρακῶν οὐκ ὀλίγον ἐπέδρασεν ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν ὀξασίων, αἵτινες παρέλαβον παρ' αὐτῶν δύο κυρίως θεότητες, τὸν Ἄρην, ὃν ἰδίᾳ ἐλάτρευον οἱ Ὀδρῦσαι, καὶ τὸν Διόνυσον. Μεταξὺ τῶν ἄλλων παραδόσεων, αἵτινες δύναται νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τοὺς Θράκας, ἡ σπουδαιότερα εἶνε ἡ ἀφορώσα Σχολὴν ὄλην ποιητῶν καὶ μυθικῶν αἰοδῶν, ὃν κύριος ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ Ὀρφεύς, ὅστις θεωρεῖται καὶ ὁ πατὴρ τῆς ἐλληνικῆς ποιήσεως καὶ μουσικῆς καὶ τὴν ὁποῖον ὁ ἱστορικὸς Ἑλλάνικος ἀπεκάλεσε πρόγονον τοῦ Ὀμήρου. Ὁ μῦθος τοῦ Ὀρφέως ὑπῆρξε τοσοῦτον ὠραῖος καὶ ὑπέροχος, ἀλλὰ τοιαύτη ἀπεδόθη εἰς αὐτὸν συμβολικότης καὶ ἔσχεν οὗτος τοσαύτην ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀρχαίων χρόνων ἐπίδρασιν, ὥστε διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ὀρφέως διεκρίνοντο διάφοροι θρησκευτικαὶ καὶ φιλοσοφικαὶ Σχολαί, τῶν ὁποίων τὰ μέλη ἐκαλοῦντο συνήθως Ὀρφικοί.

Κατὰ τὸν μῦθον τοῦτον ὁ Ὀρφεύς ἦτο υἱὸς τοῦ Οἰάγρου Βασιλέως τῆς Θράκης καὶ τῆς Καλλιόπης. Τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς του δεικνύει τὴν Θρακικὴν τέχνην, ἧς ἦτο ὁ εὐνοούμενος. Θεωρεῖται οὗτος ὡς ὁ πρῶτος ποιητὴς καὶ ὁ πρῶτος θεόπνευστος αἰοδός. Πολλοὶ τῶν ἀρχαίων ἐξύμνησαν τὴν δύναμιν τῆς λύρας αὐτοῦ, ἢ γοητεία τῆς ὁποίας ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων μετεδίδοτο εἰς ὄλην τὴν φύσιν καὶ τῆς ὁποίας τοιαύτη ἦτο ἡ δύναμις ὥστε καὶ τὰ ἄγρια θηρία ἐξήρχοντο τῶν κρουσφηγέτων τῶν καὶ ἐξηπλοῦντο πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ δένδρα καὶ οἱ βράχοι μετεκινούοντο ὅπως ἔλθωσι πλησίον αὐτοῦ καὶ ἀκροασθῶσι τῶν ὑπερῶν μελωδιῶν του. Ὅταν δὲ ὁ Ὀρφεύς κατὰ τὴν παράδοσιν κατέρχεται εἰς τὸν Ἄδην οἱ ἦχοι τῆς λύρας του μαλάσσουν τὰς ἀκάμπτους καρδίαις τῶν φυλάκων αὐτοῦ. Ὅταν συνοδεύῃ τοὺς

Ἀργοναύτας ἢ «Ἀργῶ» κυλιέται ἐπὶ ἡρέμου θαλάσσης, οἱ κινούμενοι δράκοντες τῶν Συμπληγάδων, οἱ ἀπειλοῦντες νὰ θραύσωσι τὸ πλοῖον καθηλοῦνται, ὁ φύλαξ τοῦ χρυσοῦ δέρατος καὶ ὁ φοβερός Δράκων τῆς Κολχίδος καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀκατανικήτου ὕπνου. Ὁ Ὀρφεὺς ἐτίμα καὶ ἐσέβητο, καθ' ἃ ἡ Μυθολογία ἀναφέρει, τὸν Ἥλιον, ὃν Ἀπόλλωνα ἀπεκάλει, ἐκάστην δὲ πρῶταν ἀνήρχετο εἰς τὸ ὄρος—τὴν Ροδόπην—ὅπως χαιρετήσῃ τὴν ἀνατολὴν του. Ἡ σύζυγος αὐτοῦ ὠνομάζετο Εὐριδίχη, ἣτις ὅμως νεαρὰ ἀκόμη δηχθεῖσα ὑπὸ ὄφως ἀπέθανεν. Ὁ Ὀρφεὺς μὴ δυνάμενος νὰ χωρισθῇ αὐτῆς, κατέρχεται εἰς τὸν Ἄδην καὶ μετὰ τὴν λύραν του καταθέλλει τὴν Περσεφόνην, τὴν ὁποίαν καὶ πείθει νὰ τῷ ἀποδώσῃ τὴν Εὐριδίχην, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅμως ὅπως, μέχρι τῆς ἀφίξεώς των ἐν τῷ κόσμῳ μὴ στρέψῃ καὶ ἰδῆ αὐτὴν, ἀλλ' οὗτος ἀδημονῶν παραβαίνει τὸν ὄρον καὶ ἡ Εὐριδίχη ἐξαφανίζεται. Τὸν Ὀρφέα ἐφόνευσεν ὁ Διόνυσος ἐκ φθόνου πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν γοητείαν ἣν ἔσκει ἐπὶ τοῦ ἐμφύχου καὶ ἀψύχου κόσμου, μεταχειρισθεὶς πρὸς τοῦτο τὰς Μαινάδας, αὐτὴν μετὰ τὸν φθόνον αὐτοῦ ἔρριψαν τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν λύραν του εἰς τὸν ποταμὸν Ἐβρον, ὅστις καὶ ἔφερε ταύτας μέχρι τῆς θαλάσσης ἢ ὁποία πάλιν τὰς ἔγχευε μέχρι Λέσθου.

Πόσον τῇ ἀληθείᾳ γοητευτικὸς, ὑπέροχος καὶ ποιητικὸς εἶναι ὁ μῦθος οὗτος τοῦ Ὀρφέως! Καὶ ἐὰν τίποτε δὲν εἶχε προσφέρει ἢ Θράκη εἰς τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἀρκεῖ καὶ μόνον ὁ θαυμαστὸς μῦθος τοῦ Ὀρφέως ν' ἀντικαταστήσῃ πᾶσαν τοιαύτην συμβολὴν τῆς.

Βεβαίως ὁ μῦθος οὗτος τοῦ Ὀρφέως δὲν ἔλαβε ποτὲ χώραν ἐν τῇ πραγματικότητι. Δι' αὐτοῦ ἐθεοποιήθη ἡ γόητσα θρακικὴ φύσις, τῆς ὁποίας τὰ ἀρμονικὰ κάλλη περιεβλήθησαν τὸν πέπλον τοῦ ὑπερόχου αὐτοῦ μῦθου, μῦθου ὅμως ὁ ὁποῖος ἐνέχει τσαύτην δύναμιν φαντασίας καὶ ἐξάρσεως ὥστε νὰ ἀποτελέσῃ τὴν ἀρχὴν τῆς ποιήσεως. Ὡς εἴπομεν ὁ Ὀρφεὺς εἶναι ἡ θεοποίησις τῆς θρακικῆς φύσεως. Καὶ σήμερον ἀκόμη ὁ εὐρισκόμενος κατὰ τὴν ἀνοιξὴν καὶ τὸ θέρος ἐπὶ τῶν ὄροπεδίων τῆς Ροδόπης καὶ ἀκούων τὴν φυσικὴν ἐναρμόνισιν τοῦ ψιθύρου τῶν φύλλων τῶν πανυφύλων δένδρων πρὸς τὸν φλοισβὸν τοῦ ρύακος καὶ πρὸς τὸ κελλάδῳμα τῶν πτηνῶν, ἐν μέσῳ τῆς ἀπείρου ἐκείνης βλαστήσεως, τῆς γοητευτικῆς ἐκείνης θέας καὶ τῆς γλυκειᾶς πνοῆς τοῦ Ζεφύρου, αἰσθάνεται ὅτι πράγματι ὁ Ὀρφεὺς δὲν ἀπέθανε, ἀλλ' αἰώνιος φάλλει ἀπὸ τὰ ὕψη τῆς Ροδόπης διὰ τῆς ἀθανάτου λύρας του τὰ κάλλη τοῦ Ἄ-

πόλλωνος, τὴν δύναμιν καὶ τὰς ἀρετὰς τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, ὁμοίας πάντοτε καὶ ἀμεταβλήτους ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐπλάσθη ὁ μῦθος τοῦ Ὀρφέως μέχρι σήμερον. Καὶ θὰ φάλλῃ ὁ Ὀρφεὺς τὸ ἀτελείωτο τραγοῦδι τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐφ' ὅσον ὁ ἥλιος θὰ φωτίζῃ τὰς ὕψηλὰς τῆς Ροδόπης κορυφὰς!

ΣΑΜ. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΩΦΕΛΕΙΑ

ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Ὅταν ὁ ἰατρός ἢ ὁ ὕγιεινολόγος προτείνουσιν εἰς τοὺς πολιτας τῆς συγχρόνου κοινωνίας νὰ ζήσωσι συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως ἡμῶν εἴτε διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς σωματικὴν ἀνάπτυξιν κανονικὴν, τὴν ὁποίαν ἕκαστος βεβαίως ἐπιθυμεῖ, εἴτε διὰ νὰ θεραπεύσωσι νοσηρὰς διαταραχὰς ἐπικτήτους ἢ κληρονομικὰς, ἀμέσως τίθεται ἡ πλέον ἐκκληπτικὴ αἰτιολογία ἀντίθετος ὅλος τῆς συστάσεως αὐτοῦ ὅτι κανεὶς δὲν διαθέτει τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον πρὸς ἐτελέσειν π. χ. ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν σωματικῶν ἀσκήσεων ἀπαραιτήτων εἰς πάντα.

Ἡ αἰτιολογία ἀκριβῶς αὕτη μᾶς ὑπενθυμίζει τὸ ἀξίωμα τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Pascal: «*Ὁ ἄνθρωπος ἀναγνωρίζει ὅτι ἡ ὑγία εἶναι τὸ πολυτιμότερον ὅλων τῶν ἀγαθῶν ἀλλὰ δὲν κάμνει τίποτε διὰ νὰ τὴν ἀποκτήσῃ*». Ἄλλοι κατόπιν ἐξασκήσεως ἐπὶ χρονικὸν διάστημα ἀναλόγως βραχὺ ἢ μακρὸν ἀφοῦ ἐπετύχουν τὰ ἐπιδιωκόμενα ἀποτελέσματα, εἴτε π. χ. τὴν θεραπείαν νοσηρῶν καταστάσεων, εἴτε τὴν ἐξαφάνισιν σωματικῶν παραμορφώσεων, νομίζουσιν ὅτι ἐτελείωσαν τὴν ἀπαιτούμενην προσπάθειαν καὶ ἀνάλαμβάνουσι τὴν φυσικὴν αὐτῶν ἀκίνησιαν καὶ ἐν γένει τὸν πρότερον καθεστηκότα αὐτῶν βίον.

Πρέπει ἕκαστος νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἡ κίνησις τῶν μυῶν, οἱ ὁποῖοι

1 Ἀπόσπασμα ἐξ ἀνεκδότου βιβλίου «περὶ φυσικῆς ἀγωγῆς κοινωνικῶς καὶ βιολογικῶς».

ἀποτελοῦσι τὸ ἥμισυ τοῦ βάρους τοῦ σώματος ἡμῶν, φυσιολογικῶς εἶναι ζωϊκὴ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τῆς αὐτῆς κατηγορίας μετὰ τὴν θρέψιν, τὸν ὕπνον, τὴν ἀναπνοὴν, τὴν κυκλοφορίαν, τὰς ἐκκρίσεις κλπ. Πόσοι ἄνθρωποι δὲν χρησιμοποιοῦσι σήμερον τούτους παρὰ μόνον ὅταν φέρωσι τὴν γραφίδα ἢ τὸ μολυβδοκόνδυλλον καὶ σχεδὸν οὐδέποτε διὰ νὰ μεταφέρωσι τὸ βῆρος τοῦ σώματος αὐτῶν;

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐνεργείας τῶν μυῶν.— Εἰς τὰς πόλεις ἰδίως ὑπάρχουσιν ἄτομα, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν φυσικὴν ἀγωγὴν εἴτε ἐκ χαρακτῆρος, εἴτε καὶ ἐξ ἀγωγῆς. Οὗτοι δὲν αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην τῆς κινήσεως ἢ μᾶλλον τῆς ἀσκήσεως ἐπειδὴ ἀπόλεσαν τὴν τοιαύτην ἕξιν, ὅπως οἱ δυσπεπτικοὶ ἀποβάλλουσι τὸ αἰσθημα τῆς πείνης καὶ τόσοῦτο μᾶλλον ὅσον περιορίζεται ἢ θρέψις αὐτῶν. Ἐκαστος ἔχει διαφυλάξῃ τὴν ἀνάμνησιν τῆς μυϊκῆς ἐνεργείας ἐκ τῆς νεαρᾶς τοῦ ηλικίας. Τὰ παιδιά π. χ. ἐξερχόμενα τῶν παρὰδόσεων ἀμέσως ἐπιδίδονται εἰς τὴν παιδίαν καὶ σκιρτῶσιν ὅπως τὰ νεαρὰ ζῶα ἢ μυϊκὴ δὲ αὕτη ἀνάγκη ὑπάρχει καὶ εἰς τοὺς ἐφήβους, ἢ ὁποῖα ἀκριβῶς τοὺς διατηρεῖ ἐν ὑγείᾳ διὰ τῆς κανονικῆς ἐφαρμογῆς τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων καὶ τῶν ἀθλητικῶν ἀγωνισμῶν καὶ παιδιῶν.

Ὅλοι ὅσοι ἐφαρμόζουσιν τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις καὶ ἔχουσιν μάλιστα τὴν φροντίδα ἢ μᾶλλον τὴν ἕξιν νὰ τὰς ἐκτελοῦν τὴν ὀρισμένην ὥραν, εὐρίσκονται εἰς τὴν αὐτὴν πνευματικὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ κατεχόμενος μετὰ μίαν κανονικὴν ὄρεξιν κατὰ τὴν στιγμὴν τῶν γευμάτων του. Αἰσθάνονται ἀκριβῶς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀσκήσωσι τοὺς μυῶνας των καὶ ὅταν διὰ λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς των ἀδυνατοῦσι νὰ τὸ ἐκτελέσωσι, ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἀδιαθεσίαν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνονται καὶ ἐκείνοι οἱ ὁποῖοι τυχαίως δὲν ἐγευμάτισαν τὴν ὀρισμένην ὥραν ἢ διήλθον μίαν νύκτα ἀγρυπνοί. Ἡ παῖσις τῆς ἀσκήσεως ἐνὸς συστήματος τόσοσπονδαίου ὅπως τὸ *νευρο-μυικὸν* φθίρει πάντοτε καὶ ἀναποφεύκτως τὴν ὑγείαν.

Ἡ μὴ ἐφαρμογὴ τῆς φυσικῆς ἀγωγῆς καὶ ἐν γένει τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων, ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἀρχὴν τῶν ἐιδικῶν ἀσθενειῶν αἱ ὁποῖαι εἶναι τόσοσπονδαίαι τὴν σήμερον καὶ καλοῦνται *«ἀσθένειαι τῆς θρέψεως»*. Ἐν ἀρχῇ μὲγα μέρος τῆς συγχρόνου παθολογίας ἔχει δημιουργηθῆ ἕξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τὸν *καθεστηκότα βίον*, τὴν *ἐλλείψιν ἢ ἀνεπάρκειαν τῆς ἀσκήσεως* καὶ τὴν *ὑπερτροφίαν*. Ἀπόδειξις ὅτι πολλὰ τούτων θεραπεύονται μόνον μετὰ τὴν ἐξάσκησιν καὶ τὴν κατάλληλον δίαιταν. Ἡ ἐκλογὴ καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀσκήσεων ὡς πρὸς τὴν θεραπείαν τῶν ἀσθενειῶν τούτων ἀπο-

τελεῖ ἀκριβῶς τὴν μυοθεραπείαν ἢ θεραπείαν διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν μυῶν.

Παθολογία τῆς ἀδρανείας τῶν μυῶν.— Αἱ παθήσεις καὶ ἀσθένειαι αἱ παραγόμεναι ἐπὶ τοῦ ἀτόμου λόγῳ τῆς ἀδρανείας τοῦ νευρο-μυϊκοῦ συστήματος εἶναι λίαν σπουδαῖαι.

Ἐν πρώτοις εἶναι οἱ μετασχηματισμοὶ ἢ αἱ παραμορφώσεις ὅλων τῶν εἰδῶν αἱ φερόμεναι εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματος ἢ τοπικευόμεναι εἰς τινα μόνον τούτων. Ἡ ἐπίσχεσις τῆς γενικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ὄργανισμοῦ ὅταν ἢ ἔλλειψις τῶν ἀσκήσεων ἢ ἢ ἀνεπάρκεια αὐτῶν συμβαίνει κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Τὸ στενὸν καὶ πεπεσμένον στήθος, ἢ κυρτὴ ράχις, αἱ διαστρώφαι τῶν σπονδύλων, τὰ ραιβὰ σκέλη, ὁ μετασχηματισμὸς τοῦ κρανίου καὶ τοῦ προσώπου, τὸν ὁποῖον παρακολουθεῖ καὶ ἀναπνευστικὴ ἀνεπάρκεια, ὡς καὶ αἱ διαταραχαὶ, αἱ ὁποῖαι παρακολουθοῦσι τὴν κατάστασιν ταύτην εἰς τὴν ἐφηβότητα εἰς τὰ κακῶς ἀνεπτυγμένα παιδιά καὶ ἢ εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν ἐμφάνισις τῶν πρώτων νευρικῶν καὶ πεπτικῶν ταραχῶν. Ἐπίσης ἢ ἐκδήλωσις τῶν πρώτων *νευρώσεων*, οἱ στόμαχοι καὶ τὰ ἔντερα τὰ ἐκλελυμένα, ἢ δυσκοιλίτης, ἢ ἐντεροκολίτις καὶ ἢ προδιάθεσις εἰς τὴν σκοληκοειδίτιδα (*appendicite*), ἢ ἀνεπάρκεια τῶν μυϊκῶν λειτουργειῶν τῆς κοιλίας καὶ αἱ προπτώσεις αὐτῆς καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς στιγμῆς ταύτης ὁ ἥπατισμός ὁ ἀποκτηθεὶς μετὰ ὅλας του τὰς ὑποσχέσεις τῆς μακρᾶς παραμονῆς πρὸς θεραπείαν του εἰς *Vichy* καὶ εἰς *Carlsbad*.

Πολλάκις κατὰ τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας ἢ κατάστασις αὕτη τῆς γενικῆς φυσιολογικῆς ἀθλιότητος, ἀναιμίας καὶ δυστροφίας, τυγχάνει ὁ προάγγελος τῆς φθίσεως, ἢ ὁποῖα δὲν εἶναι ἢ ἐν τέλος καὶ ὄχι ὡς νομίζεται πολὺ εὐκόλως τὸ ἀποτέλεσμα ἐνὸς ἀπαισίου μολύσματος. Εἶναι ἀκριβῶς ἢ κατὰ τὴν ἐπίστασιν τοῦ ὄργανισμοῦ κατόπιν πολλῶν ἐτῶν φυσιολογικῆς λειτουργικῆς ἐλλείψεως. Τοῦτο δὲν εἶναι ὁ παρασιτισμὸς οὔτε ἢ μετὰδοσις ἢ ἢ μόλυνσις ὡς εἰς τὴν πνευμονίαν, τὴν σκαρλατίναν, τὴν διφθερίτιδα κτλ. αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουσι προπαρασκευὴν τόσοσπονδαίαν, ἀλλ' εἶναι ἢ ἀδυναμία τοῦ ὄργανισμοῦ νὰ ἀμυνθῇ καὶ νὰ καταστρέψῃ διὰ τῆς φαγοκυττώσεως ἐν κοινὸν σπέρμα περὶ αὐτοῦ καὶ τὸ ὁποῖον δὲν προσβάλλει ἢ ἐκείνους, τῶν ὁποίων οἱ ὄργανικοὶ ἴστοι ἔρθασαν εἰς τοιαύτην κατὰ τὴν ἐπίστασιν.

Ἀπὸ τοῦ 20—40 ἔτους ἀναφαίνονται καὶ διατίθενται ὅλαι αἱ θρεπτικαὶ ἐκδηλώσεις, ἢ ἀρθρίτις, αἱ κρίσεις τοῦ ἐτανειλημμένου ἀσθματος, ἢ ἐντεροκολίτις, ἢ χρονία μετὰ τὴν διάρροϊάν της ἢ μετὰ τὴν δυσθεράπεστον δυσκοιλίότητά της. Εἶναι ἢ *νευροσθένεια* μετὰ ὅλας αὐτῆς τὰς μορφὰς τὰ σύνδρομα ἢ τὸ σύνολον τῶν νοσημάτων τοῦ Basedow, αἱ παρὰδόξοι ἢ καταφανεῖς νευρώσεις μετὰ τὰς ἀγω-

νίας των, τὰς βασάνους των, τοὺς φόβους των, τὰς μανίας των, αἱ ὁποῖα καθιστῶσι τὸν βίον τόσον ὀδυνηρὸν καὶ ἀλγεινὸν ὄχι μόνον εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι προσεβλήθησαν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς οἰκείους των, οἱ ὁποῖοι ὑφίστανται τὰς συνεπείας.

Ἀργότερον ἀναφαίνεται ὁ διαβήτηρ, ἡ παχυσαρκία καὶ τὰ ἐνδεχόμενα αὐτῶν τὰ τόσον φοβερὰ τοῦ αἰφνηδίου θανάτου. Μετὰ ταῦτα ἔρχεται ἡ περίοδος ἡ ἐπιζήμιος καὶ ἐπικίνδυνος: αἱ παθήσεις αἱ ὁποῖα ἀλλοιοῦσι τὰ κύτταρα αὐτῶν τῶν νεφρῶν, ἡ ἀρτηριοσκληρώσεις, ἡ οὐραιμία. Εἶνε αἱ ἀλλοιώσεις τῆς καρδίας δηλητηριασθείσης ὑπὸ τῶν κυκλοφορικῶν ἐλαττώσεων καὶ αἱ ἐπικίνδυνοι παραμορφώσεις τοῦ χρονίου ρευματισμοῦ. Εἶνε ἐν συνόλῳ ὅλα αἱ καταπτώσεις καὶ ἐξασθενήσεις τῶν κυττάρων, αἱ ὁποῖοι πληρώνονται κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐμμηνοπαύσεως διὰ τῆς τραγικῆς αἰφνηδίας ἐμφανίσεως τοῦ **καρκίνου**. Δι' ἄλλους τέλος εἶναι τὸ πρόωρον γῆρας καὶ ἡ ἐγκεφαλικὴ αἰμορραγία, ἡ ὁποία εἶναι ὀλιγότερον ἐπικίνδυνος ὅταν φονεύῃ ἢ ὅταν παραλύῃ. Τοιοῦτος εἶναι ταχέως διαγραφεῖς ὁ νοσηρὸς ἀπολογισμὸς, ὁ ὁποῖος ὀφείλεται εἰς τὴν ἀνεπάρκειαν ἢ τὴν ἔλλειψιν τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς, ἡ ὁποία ὅταν γενικεύεται εἰς μίαν χώραν, τὴν ὀδηγεῖ ἀληθῶς εἰς μίαν κοινωνικὴν ἀσθένειαν: τὴν **καθεστηκότητα**.

Καθεστηκότηρ καὶ κοινωνιολογία.—Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα τὴν οἰκονομικὴν ἐλάττωσιν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀπόλεσαν τὴν ὑγίαν ἐκ τοῦ μηχανισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἀνωτέρω ἐσπουδάσαμεν. Οὗτοι ζῶσι τὴν θλιβερωτέραν ζωὴν καὶ τὴν ἀθλιωτέραν, κατεχόμενοι καὶ κατατρυχόμενοι ὑπὸ συνεχῶν ἀδιαθεσιῶν, αἱ ὁποῖα ἀλλοιοῦσι τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν καὶ τὴν χρησιμὸν των ἐνεργειαν. Ἐστερημένοι τοῦ θάρρους, δὲν παράγουσιν ἐν τῇ ἀθλιότητι ταύτῃ ἢ μόλις τὸ ἥμισυ ἐκείνου τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποδώσωσιν ἐν τῇ χαρᾷ καὶ τῇ φαιδρότητι.

Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δὲν στέργουσι νὰ ἐξασφαλίσωσιν ἐν καιρῷ τὴν ὑγίαν καὶ τὰ ἐνδεχόμενα τῆς ἐνεργείας αὐτῆς διὰ μιᾶς νομιζομένης ἀπωλείας χρόνου, ἐκουσίως ἐλαττώνουσι τὴν οἰκονομικὴν αὐτῶν ἀξίαν εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐγεννήθησαν μὲ ἐν ἀπαίσιον κληρονομικὸν ἐλάττωμα, τὸ ὁποῖον μειοῖ τὴν προσωπικότητά των καὶ γίνονται οἱ ἀνάξιοι τῆς κοινωνίας.

Πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν πράγματι ὅτι, ἐν εἰς τὰς ἀνωτερας κοινωνικὰς τάξεις, αἱ ἀσθένειαι αὐταὶ δὲν μένουσιν εἰς βᾶρος τῆς κοινότητος ἢ τῆς ὀλότητος δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ εἰς τὸν λαὸν καὶ εἰς τὰς κατωτέρας κοινωνικὰς τάξεις ὅπου ὁ ἀσθενὴς εἶναι ἐν βᾶρος οἰκονομικὸν θνησιγενὲς, τὸ ὁποῖον πρέπει ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως νὰ βαρύνῃ τοὺς ὑγιεῖς.

Εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν μιᾶς χώρας οἱ καχεκτικοὶ, ἀδύνατοι καὶ ἀσθενεῖς—καὶ πρέπει καλῶς νὰ ἐκτιμήσωμεν σήμερον ὅτι τὸ ἥμισυ καὶ πλεονεξ αὐτῶν προέρχεται ἀπὸ ἔλλειψιν σωματικῆς ἀγωγῆς—εἶναι ἐν θνητὸν βᾶρος, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς βᾶρος τῶν ὑγιῶν. Ὅλοι ὅσων δὲν προσεβλήθη ἡ κατάστασις τῆς λειτουργικῆς αὐτῶν ἰσορροπίας, ἀπὸ οἰκονομικῆς καὶ παραγωγικῆς ἀπόψεως, οὗτοι πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς οἱ ἀληθεῖς σκαπανεῖς τῆς προόδου μιᾶς χώρας. Ἄρα εἰς ἐν κράτος προηγημένον καὶ καλῶς διοικούμενον τὸ θνητὸν τοῦτο βᾶρος πρέπει νὰ ἐξαφανίζηται. Ἀλλὰ ἡ μὴ παραγωγικότηρ διὰ τῆς φυσικῆς καταπτώσεως ἢ τῆς ὀργανικῆς ἐξαντλήσεως δὲν εἶναι ἡ μόνη σοβαρὰ συνέπεια. Ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως ἡ ἄμυνα μιᾶς χώρας ἀπαιτεῖ κατοίκους μὲ πλήρη φυσικὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας αὐτῶν. Μεταξὺ δύο χωρῶν μὲ ἰσαριθμοὺς κατοίκους, οἱ ἀδύνατοι καὶ ἄν εἶναι ἡ σημασία ἡ ὁποία σήμερον ἐδόθη εἰς τὸν μηχανισμόν, τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ πολέμου, ἡ νίκη θὰ κλίνῃ μὲ τοὺς φυσικῶς ἰσχυροτέρους, μὲ τοὺς πλεον δηλαδὴ ἐξοικειωμένους εἰς τὰς φυσικὰς καὶ ἠθικὰς ἀπαιτήσεις αὐτοῦ.

Ἐπάρχει λοιπὸν ὡς παραδέχονται οἱ H. Spencer καὶ Emerson ἐν ἀληθῶς **φυσικὸν καθήκον**, τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς τὸ νὰ μὴ ἀφήνωμεν νὰ περιπίπτῃ εἰς παρακμὴν τὸ σῶμα ἡμῶν τὸ ὁποῖον μᾶς ἀνήκει καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι μία μονὰς κοινωνικὴ εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν μὲ τὸν ἐγκέφαλόν μας, τὸν ὁποῖον δὲν θὰ ἠθέλαμεν βεβαίως νὰ ἀφήσωμεν ἀκαλλιέργητον. Ἡ μέθη γενικῶς ἀναγνωρίζεται ὡς κακία, ἡ παραμέλησις ὅμως τῆς φυσικῆς ἀγωγῆς ἀπὸ φυσιολογικῆς ἀπόψεως κατὰ τὸν H. Spencer πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς **φυσικὸν ἀμάχημα**. Ἐπίσης κατ' αὐτὸν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν φροντίδα τῆς διανοητικότητός των, ἐξ Ἰσου πρέπει νὰ ἔχωσι τοιαύτην καὶ διὰ τὴν θερμοσίαν τοῦ ὑλικοῦ αὐτῶν περικαλύμματος.

Ἡ ἐπιστημονικὴ ψυχολογία ἀπέδειξε διὰ κλινικῶν καὶ φυσιολογικῶν πειραμάτων ὅτι ἡ σκέψις ἔχει ὡς βᾶσιν τὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἐνεργείας τοῦ ἐγκεφάλου. Ἀλλ' οὐχ ἦττον ἡ σκέψις δὲν εἶναι ἀνεξάρτητος τοῦ ἐγκεφάλου, ὡς καὶ ἐκεῖνος δὲν εἶναι ἀνεξάρτητος τοῦ λοιποῦ σώματος. Διὰ τοῦ νευρικοῦ συστήματος τὸ αἷμα καὶ αἱ ἐν αὐτῷ κυκλοφοροῦσαι ζῦμαι τίθενται εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ διάνοια ἄρα ἐξαρτᾶται ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον ἀλλ' ἐξ ὀλοκλήρου τοῦ σώματος. **Ἄνευ ἐγκεφαλικῆς ἐνεργείας δὲν ὑπάρχει διάνοια, ἄνευ μυϊκῆς ἐνεργείας δὲν ὑπάρχει ἐγκεφαλικὴ ἐνεργεια**. Εἰς μίαν ἀσθενικὴν μεταβολὴν τῆς διανοίας ἀνταποκρίνεται μία μεταβολὴ τοῦ ἐγκεφάλου εἴτε ἀρχικὴ μὲ ζημίας ἢ ταραχὰς ἀμέσους, εἴτε δευτερεύουσα μὲ διαρρηξιὰς τοῦ αἵ-

ματος, μὲ μολύνσεις ἢ ὀργανικὰς δηλητηριάσεις ἢ λειτουργικὰς ἀνεπαρκείας.

Αἱ ψυχώσεις ἀναφαίνονται ὡς ἀσθένειαι ψυχικαὶ γεννηθεῖσαι εἰς τὸν ὀργανισμόν, ὁ ὁποῖος ἀποστέλλει εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἐρεθισμοὺς ἀκανονίστους. Οἱ διανοούμενοι οἱ ὁποῖοι δυσφημοῦσι τὶς σωματικὰς ἀσκήσεις εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ὀφείλουσι νὰ περιμένωσιν ἐξ αὐτῶν τὰ καλλίτερα ἀποτελέσματα,

Μίαν φορὰν ἐπὶ πλέον ἀποδεικνύεται τὸ τῶν Ἀρχαίων ἀξίωμα «Νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιεῖ».

Ἀτομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀναγέννησις.— Ἦδη ἄς ἐξετάσωμεν ποῖαι εἶναι αἱ ὀφείλειαι αἱ ὁποῖαι προέρχονται κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον ἐκ τῆς κανονικῆς ἐφαρμογῆς τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων. Ἐν πρώτοις εἶναι ἡ εἰς τὸ ἀνώτατον ὄριον ἐξασφάλισις τῆς ἀποδόσεως εἰς σχῆμα, εἰς δύναμιν καὶ εἰς ὑγίαν, τὴν ὁποίαν ἕκαστος ἐπιθυμεῖ.

Αἱ ἀλλοιώσεις τοῦ σχήματός μας καὶ τῶν λειτουργιῶν μας εἶναι πάντοτε ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τριῶν σπουδαίων στοιχείων : α) τοῦ περιβάλλοντος ἢ τῆς λειτουργίας τῶν κοσμικῶν μέσων τὰ ὁποῖα μᾶς περιβάλλουν· β) τῆς θρέψεως καὶ γ) τῆς ἀσκήσεως τοῦ νευρο-μυϊκοῦ συστήματος. Ταῦτα εἶναι συγχρόνως τὰ μέσα, ἢ χρῆσις καὶ ἡ ἐπίδρασις τῶν ὁποίων μᾶς μεταβάλλει κατὰ βούλησιν.

Ἐν ὀλίγοις ὑπάρχει μία **κτηνοτροφία ἀνθρωπίνη** ἢ **ἀνθρωποτεχνία**, ἡ ὁποία ὑπόκειται εἰς τοὺς αὐτοὺς κανόνας καὶ νόμους, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ ἡ **κτηνοτροφία**. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι μεταβλητὸς κατὰ τρόπον ὑπερβάλλοντα καὶ εἰς χρόνον βραχύτατον πρὸ παντός κατὰ τὴν νεότητά του. Εἶναι ἄτομον, τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ ἀναγκάζεται νὰ μένῃ μὲ δύσμορφον σκελετὸν καὶ μὲ ὀργανικὰ συστήματα ἀνεπαρκῆ.

Ἡ φύσις ἀρχικῶς διέπλασε τὸν ἄνθρωπον ἰσορροπῶν καὶ ἁρμονικῶν—ἐκτὸς κληρονομικῶν αἰτιῶν—καὶ μὲ ὑγίαν προδιατεταγμένην, ἡ ὁποία κακῶς ὑπηρετουμένη ὑπὸ τῆς ἀγνοίας καὶ τῆς ἀμαθείας τῶν τροφῶν καὶ τῶν μητέρων ὑπόκειται εἰς ἓν φυσικὸν πεπρωμένον ἀναπόφευκτον. Κατάλληλος ὅμως φυσικὴ ἀγωγή δύναται νὰ καταστήσῃ ἕκαστον παιδίον, τοσοῦτον ἑλλιπὲς καταστάν ὑπὸ τῆς μᾶλλον ἐπικινδύνου κληρονομικότητος, ὃν δυνατόν καὶ πλήρες ἐνεργείας καὶ θάρρους. Αἱ φυσικαὶ αὗται μεταβολαὶ γίνονται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ζωῆς εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀέρα, τῆς ἐνεργείας τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, τὰ ὁποῖα ἐν συνόλῳ ἀποτελοῦν τὴν φυσικοθεραπείαν, τῆς ἐφαρμογῆς τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων καὶ μᾶς καταλλήλου θρέψεως. Ἦδη εἶναι εὐνόητα τὰ σπουδαῖα ἀποτελέσματα τὰ οὕτω ἀποκτώμενα. Ἄλλ' ἢ κα-

ταφυγῇ εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ μέσα τῆς ἐνεργείας τοῦ νευρομυϊκοῦ συστήματος μᾶς ἐπιτρέπει νὰ καταστήσωμεν ὅλα τὰ παιδιά καὶ τοὺς ἐφήβους ἄνθρώπους ἰσχυροὺς, ρωμαλέους καὶ ὑγιεῖς, μέχρι προβερηκῆς ἡλικίας καταλλήλους νὰ ἐκπληρώσωσιν τὸν κοινωνικὸν αὐτῶν προορισμὸν καὶ νὰ κατέχουν τὴν ἀτομικὴν εὐτυχίαν. Προκειμένου μάλιστα περὶ τῆς φυσικῆς ἀγωγῆς τῆς γυναικὸς τὰ παιδιά ἕκαστης μητρὸς θὰ εἶναι τοσοῦτον εὐφωστότερα ὅσον αὐτὴ ἢ ἰδίᾳ τὰ προσδίδει ἐκ κληρονομίας μίαν ὑγίαν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν ἀναπτυχθεῖσαν εἰς πλήρη ἰσορροπὸν ὀργανικὴν κατ'ἰστίσιν διὰ τινος παιδαγωγικῆς ἀνακαινισθείσης.

Ἄλλὰ πρὶν ἢ αἱ ριζικαὶ μεταρρυθμίσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ δυνηθοῦν νὰ φέρωσι τοὺς κατοίκους τῆς ἡμετέρας χώρας εἰς τοιαύτην ἀπὸ φυσικῆς ἀπόψεως κατάστασιν, ἐφαρμοσθοῦν, ἐδημιουργήθησαν πλεῖστοι ὅσοι μορφολογικοὶ καὶ παθολογικοὶ τύποι τοὺς ὁποίους ἐν συντόμῳ περιεγράψαμεν, καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν διεφωτίσθησαν ἐν καιρῷ ἵνα ἀποκτήσωσιν τὰ ἀρχικὰ θεμέλια μιᾶς ὑγείας ἢ ὁποῖα διεκυβεύθη ἀπὸ τὴν ἀγνοίαν των.

Θὰ ἡδύνατό τις νὰ κρίνῃ τὴν ἀξιοσημεῖωτον θεραπευτικὴν ἐνεργείαν, τὴν ὁποίαν κέκτηται ἡ φυσικὴ ἀγωγή εἰς στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ὑγεία ἦτο καταστραμμένη.

Εἰς τινὰς μῆνας, ἐνίοτε εἰς τινὰς ἐβδομάδας ἐνῶ μεταμορφοῦται ὁ σκελετὸς τῶν ὀστέων καὶ τῶν μυῶν, ἡ ἠθικὴ κατάστασις τοῦ ἀτόμου βελτιοῦται. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἐκδηλοῦται αὐτὴ ἡ ἐπανάληψις τῆς ἐνεργείας ὅλων τῶν ἐγκεφαλικῶν λειτουργιῶν. Ὅσον τὸ στήθος διευρύνεται τόσον ἡ ἀναπνοὴ διεγείρεται, ὁ χρωματισμὸς τοῦ προσώπου ἀποκαθίσταται καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ γίνονται ἐκφραστικώτεροι καὶ ζωηρότεροι.

Ὅσον τὰ σημεῖα τῆς παχυσαρκίας ἀπαλείφονται, τόσον ὁ ὀργανισμὸς ἀνανεοῦται καὶ οἱ μύες ἐξωραϊζοῦσι τὰ μέλη τοῦ σώματος τὰ ἄλλοτε ἀτροφικὰ καὶ μαλθακά. Οὕτω ἀκριβῶς ἀναφαίνεται ἡ ἀποτελεσματικότης τῆς ὀργανικῆς ἰσορροπίας καὶ ἡ ἰδιαίτερα ἐσωτερικὴ συναίσθησις τὴν ὁποίαν ἀπώλεσαν οἱ σύγχρονοι **νευρασθενικοὶ** καὶ ἡ ὁποία εἶναι ἡ **εὐχαρίστησις τῆς ζωῆς**.

ΑΘΑΝ. ΔΟΜΕΝΙΚΟΥ

Ο ΚΩΣΤΗΣ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

Ντάανκ.... Ντίινκ. .... Ντάανκ .... μ' ἐξύπνησαν πολὺ πρῶτ' μὲ τοὺς πενθίμους ἤχους των, οἱ κώδωνες τῆς ἐκκλησούλας τοῦ χωριοῦ.

— Ἐκτόπησα κ' ἦλθεν ἡ ὑπηρετρια.

— Γιατί κτυπᾷ λυπητερὰ τὸ σήμαντρο; τὴν ἠρώτησα...

— Ἀπέθανεν ὁ Κωστής τοῦ Ἰασκάλου, μοὶ εἶπε, χθὲς τὴν νύκτα. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην βήματα κανονικὰ ἠκούοντο ἐξωθεν καὶ ἄσματα :

«Ὁ Μάϊός μας ἐφθασεν, ἐφθασεν

ἐμπρὸς βῆμα ταχύ.....,

Ἦτο ἡ πρώτη Μαΐου! Ἡ ἐορτὴ τῶν ἀνθέων, καὶ παιδιὰ τοῦ σχολείου ἐπήγαιναν εἰς τὴν ἐξοχὴν νὰ διασκεδάσουν, νὰ προσκυνήσωσι τὸν Μάϊον.....

Τὰ σήμαντρα πρὸς στιγμὴν εἶχον παύσει καὶ ἡ διαρκούσα εἰς τὰ ὠτά μου ἠχώ των, ἀναμιγνυομένη μὲ τὰς εὐθύμους φωνὰς τῶν παιδιῶν, ἐνεῖχε κάτι τὸ τραγικόν.

Ἐκλείσα πάλιν πρὸς στιγμὴν τὰ μάτια μου καὶ ὁ νοῦς μου ἀκουσίως ἔτρεξεν εἰς τὸ παρελθόν καὶ διήλθε τῆς μνήμης μου εἰς διάστημα ὀλίγων λεπτῶν, ὡς ταινία κινηματογράφου, ζωηρὰ μιὰ ζωὴ ὀλόκληρος, μιὰ ζωὴ περασμένη.....

... .. Ἔτσι πρωτομαγιά ἦτο καὶ τότε: Εἶχα σηκωθῆ πολὺ πρῶτ', πρὶν ἀκόμη ἀνατεῖλῃ ὁ ἥλιος. Ἐνεδύθην γρήγορα, ἔλαβον ἓνα ἄσπρο μανδυλάκι, εἰς τὸ ὅποιον εἶχεν ἀπὸ τὸ βράδυ ἡ μητέρα δέσση ὀλίγον ψωμί, δύο βραστὰ αυγά καὶ ὀλίγο τυρὶ καὶ μὲ χαρὰ ἔτρεξα εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐκεῖ εἰς τὸ προαύλιον, ἦσαν μαζευμένα καὶ ὄλα τὰλλα παιδιὰ καὶ μὲ λευκὸν ἢ χρωματιστὸν μανδυλάκι ἐπίσης τὸ καθὲν εἰς τὸ χέρι.

... Γέλοια, φωναὶ, τρεξίματα, μικρομαλώματα, τραγοῦδια... τέλος ἦλθεν ὁ διδάσκαλος Μᾶς ἔβαλεν ὄλους εἰς τὴν γραμμὴν κατὰ δυάδας, (ἀριστερὰ, ἐπὶ δεξιᾷ καὶ ἐμπρὸς...)

Καὶ ψάλλοντες τὸ τραγοῦδι τοῦ Μαΐου εὐθυμοὶ, γελαστοὶ, ἐπορεύθημεν εἰς τὴν παλαιόδρυσιν, τρία τέταρτα περίπου μακρὰν.

Ἐκεῖ ἦτο ἤδη καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ σχολείου μας. Τρεῖς-τέσσαρες ἀκόμη μεγαλύτεροι μαθηταὶ καὶ ὁ Κωστής τοῦ δασκάλου. Κάποιοι ἀπὸ τοὺς μαθητὰς ἐκράτει τὴν σούβλαν καὶ ὁ Κωστής τοῦ Ἰασκάλου προσεπάθει νὰ σουδλήσῃ τὸ ἄρνι.

Γιὰ τέτοια πράγματα ἦτο τεχνίτης.

...Ἐπειτα ἐνθουομαι τὸ ἄρνι, ποῦ περιστρέφετο ἐπάνω στὴν ἐσκεπασμένην ἀνθρακιὰν διὰ νὰ συτεύσῃ, ἐν ᾧ ὁ Κωστής τὸ ἐπέδλεπεν ὄρθιος εἰς τσουγκρίζων ἀπὸ κάποτε τὸ ποτήρι, γεμάτο κρασιῦ μὲ τὸ τοῦ διδασκάλου.... Τὸ κρυστάλλινο νερὸ τῆς βρύσεως καὶ τὰ παιγνιδιά μας, ἕως ὅτου ἐγίναμεν μούσκευμα.... Τὰς ἀναρριχήσεις ἐπάνω εἰς τοὺς βράχους καὶ τὰ πηδήματα ἄν ἐρίφια,.... τὸ φαγητὸ τὸ μεσημέρι, ποῦ ἐκαθίσταμεν σταυροπόδι καὶ εἰς κύκλους. ἄφ' οὗ εἴχομεν στρώσει κλάδους.... Τὸ χορὸ ποῦ ἐγινε μετὰ ὑπὸ τὰ μεγάλα πλατάνια καὶ . . . τὰ τσουγκρίσματα τοῦ Κωστή τοῦ Ἰασκάλου, ὅταν ἔσυρε πρῶτος τὸν χορόν..... τὰς κυλίσεις μας ἐπάνω εἰς τὰ ὠραῖα κύματα τῶν μυρτιῶν..... καὶ τὸ βράδυ ποῦ ἐγυρίζαμεν ὄλοι κουρασμένοι, χωρὶς καμμίαν τάξιν πάλιν εἰς τὸ χωριό.

Ὁ Κωστής τοῦ Ἰασκάλου εἶχε πιεῖ ὀλίγον περισσότερον καὶ ἠναγκάζετο νὰ τὸν στηρίξῃ, ὑπὸ τοὺς γέλωτάς μας, ὁ εἰς τῶν διδασκάλων διὰ νὰ μὴ πέσῃ κάπου.

Εἶνα ἀλήθεια ὅτι ἔπινε πάντα ὑπὲρ τὸ δέον. Ἴσως αὐτὸ ἦτο καὶ τὸ μόνον ἐλάττωμά του.

Ἐμορφος, λεβέντης, δυνατὸς ἀφοῦ ἠδύνατο νὰ σηκώσῃ ἀνάγων πρὸς τὰ πλάγια τοὺς βραχιόνάς του, δύο ἄνδρας ἐκάτέρωθεν, ἢ νὰ λυγίσῃ ράβδον σιδήρου, κτυπῶν αὐτὴν εἰς τὸν μῦν τοῦ ἀριστεροῦ βραχιόνος του, ἦτο παρ' ὄλων ἀγαπητὸς, γιατί ἦτο καὶ μὲ ὄλους καλός.

Ἄρκετὰ ἔξυπνος, ἐν λεπτὸν εὐστροφον, πνεῦμα, δὲν ἀφινε κανένα ἥσυχον μὲ τὰ ὄμορφα, ἀθῶα πειράγματά του.

Ὁ Κωστής τοῦ Ἰασκάλου ἦτο ὁ μόνος ἴσως Ἕλληγν ποῦ δὲν ἠκουσα νὰ τὸν ἀπασχολήσῃ ποτὲ ἡ πολιτικὴ καὶ τὰ παγκόσμια προβλήματα δι' ὅ,τιδήποτε ἄλλο εἶχε πάντα τὴν γνώμην του καὶ μάλιστα πολὺ ὀρθήν.

Ὁ πατήρ του ἦτο μιὰ φορὰ ὅταν ἔζη διδάσκαλος ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά του «ὁ Κωστής τοῦ Ἰασκάλου». Τὸ πραγματικόν του ἐπώνυμον ἐλάχιστοι τὸ ἐγνώριζον τὸ εἶχεν ἐξαλείψει ἢ συνήθεια, ἦτις συχνὰ πολλὰ πράγματα, χωρὶς νὰ ἐννοήσωμεν καθόλου, μεταβάλλει ἢ ἐξαφανίζει ὄλος διόλου.

Γράμματα πολλὰ δὲν ἤξευρεν ὁ Κωστής: μόνον τὸ Ἕλληνικὸν σχολεῖον εἶχε τελειώσῃ. Ἐλεγεν ὅτι τὸν εἶχον στείλει οἱ γονεῖς του καὶ εἰς τὸ Γυμνάσιον, ἀλλὰ δὲν ἐτελείωσεν οὔτε τὴν πρώτην τάξιν, διότι δὲν εἶχεν οὐδεμίαν ὄρεξιν. Ἐπειτα τὸν ἔστειλαν εἰς Ἀθήνας, εἰς κάποιον συγγενῆ των, ὅστις εἶχε γραφεῖον ἐμπορικόν, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ δὲν ἔμεινε καὶ πολὺ ὁ Κωστής γιατί ἤθελε τὴν ἐλευθερίαν του καὶ ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὸ χωριό. Ἐκτοτε, ἐκτὸς σχετικῶς μικρῶν διαλειμμάτων, ἔμεινε πάντα ἐδῶ ἐπιτηρῶν τὰ κτήματά των καὶ ἐρ-

γαζόμενος και αυτός ένιστε, όταν ήρέσκατο, εις αυτά, διότι αλήθεια ήτο όλίγον όκνηρός άνθρωπος.

Η μητέρα του, μιá καλή κεκυρτωμένη γρηούλα, έζη ακόμη. Δέν τήν έβλεπεν όμως κανείς, παρ' όταν καμμιά φορά επήγαινε, σιγά σιγά άκουμβώσα εις τήν ράβδον της, εις τήν εκκλησίαν, ή όταν συνέβαινε νά διήρχετο κανείς από τήν ώμορφην οικίαν των, ποϋ ήτο εις τήν άκρην του χωριού κ' ένα ώραιον κήπον όπισθεν..

Επίσης ειχεν ό Κωστής και κάποιον άδελφόν, διδάσκαλον εις τι γειτονικόν σχολείον, όστις έφρονεϋθη βραδυτέρον εις τούς πολέμους του 12 και 13.

Η μητέρα του ειχε παράπονον νά ιδή τόν Κωστήν της ύπανδρευμένον και νά κρατήη εις τά γόνατά της ένα έγγονάκι γιατί και ό αδελφός του δέν ειχε παιδιά κι' οϋτε υπήρχεν έλπίς νά αποκτήση, ως έλεγαν οι ίατροι.

Ο Κωστής όμως, παρ' όλην τήν αγάπην ποϋ ειχε διά τήν μητέρα του, δέν ήθελε νά άκούη νά γίνεται λόγος διά τέτοια ζητήματα. Αϋτός προετίμα μιá όκιά καλή ξανθή ρετσίνα, από τήν ώμορφότερη γυναίκα του κόσμου, έλεγεν.

Κι' έτσι έμεινεν άγαμος πίνων με τόν καιρόν περισσότερον, έως ότου κατήντησε δι' αϋτόν τó πίνειν πάθος.

Όσονδήποτε πρωί, χωρίς ύπερβολήν ίσως, αν επήγαινε κανείς εις τήν αγοράν, θα εύρισκε τόν Κωστήν πάντα όλίγον ζαλισμένον. Είχε τραδήξη τó πρωινό του φάρμακον, ως έλεγεν.

Κι' ήτο αλήθεια ένιστε απόλαυσις όταν ήτο κάπως ζαλισμένος. Γι' αϋτό κι' ένας κύκλος έσχηματίζετο συνήθως γύρω του, εις τοιαύτες περιπτώσεις, νά τόν άκούη νά διηγήται διαφόρους τσουχτερές ιστορίας, ποϋ του συνέβαινον, όταν επήγαινε ένιστε εις Αθήνας και όταν κάποτε, ως έλεγεν, ειχε μεταβή εις Σμύρνην, με τά χαρέμια της, τás χανομίστας και τούς εϋνούχους των.

Μά χρόνο με τó χρόνο τó κρασι τόν κατέκτα και τόν κατέβαλλε περισσότερον. Και σιγά σιγά ειχε γίνη άλκοολικός πλέον.

Κρίμα αλήθεια διá τέτοιον άνδρα!

Τó κόκκινον, υγιές χρώμα του προσώπου του, τó ειχε αντικαταστήτη τó ώχρό· τó μέτωπόν του ειχε γεμίση πτυχάς. Είχε πολύ έν γένει άδυνατίσει και ειχε χάσει τήν παλαιάν του εϋθυμίαν, ειχε γίνει δύσθυμος και βαρετός. Δέν ώμίλει παρά πολύ όλίγον· και τούτο ήτο πάλιν σπάνιον.

Ο ίατρος του ειχεν επανειλημμένως άπαγορεύσει νά πίνη, αλλά πώς ήδύνατο ό Κωστής νά αποκόψη μιάν συνήθειαν ήν πρό τώτων έτων ειχεν άποκτήση;

Πρό όλίγου καιροϋ, όταν ειχον επιστρέψη εις τó χωριό, τόν έν-

θυμομαι ζωηρά, νά κάθηται μιá μέρα μόνος, έξω του οίνοπωλείου, κάτωθεν μιás μεγάλης μωρέας. Κάτω εις τó βάθος, μακριά, έφαινετο ή θάλασσα γαλανή, ήτυχος· ένας ήλιος θαυμάσιος.

Εκείνος κίτρινος, με γεμάτο πτυχών και κηλίδων τó πρόσωπον, ήκούμβει τó σιαγόνη του επάνω εις τás σκελετώδεις χειράς του, έχων τήν μιάν επί της άλλης και στηριζόμενος επί της όξώδους ράβδου του.

Τó βλέμμα του έδλεπε θελό κάτω, τó χώμα. Κάποτε κάποτε, όταν βήματά ήκούοντο, τó έστήκωνε άπλανές, υελώδες και παρετήρει τόν διερχόμενον ή έντός του οίνοπωλείου... έν ό ειχεν αφήση τήν ύγείαν του, τήν δύναμίν του, τά νειάτα του....

Έρεΐπιον τώρα!... ποιός ξεύρει τι έσκέπτετο... Ποϋ είναι τά χρόνια εκείνα, ποϋ για άττεία μιάν ήμέραν ειχε σηκώσει με τά δόντια ένα μικρό τραπέζι και κοντά εκεί ποϋ έδίδυκανε καθήμενον τόν άγροφύλακα!...

Ηρώτησα τόν ίατρόν μεθ' οϋ έτυχε νά ήμαι τήν στιγμήν εκείνην μαζύ.

— "Α! δέν πίνει: τώρα οϋτε σταγόνα πλέον μου ειπεν· αλλά τί τó θέλεις... "Εχει πύθει φυματίωσιν τών έντέρων και πιστεύω νά μή διατηρηθή και πολύ ακόμη.

"Επειτα από όλίγας ήμέρας ό Κωστής του δασκάλου έπαυσε νά φαίνεται πλέον εις τήν αγοράν.

Είχε πέσει πλέον εις τó κρεβάτι....

Ντάαανκ.... Ντίινκ.... Ντάαανκ.... Ντίινκ... μ' επανέφερον εις τήν πραγματικότητα ή επανάληψις της κωδωνοκρουσίας

Από τó άνοικτό πράρθυρον έφθανεν ακόμη άτρενές τó εϋθυμο τραγοϋδι, από κάτω· και μακριά, από τήν στροφήν του δρόμου ποϋ στρέφει διá τήν παλαιόβρυτιν....

Φέρνει τραγοϋδια και χαρές

δρυσάτες φορεσιές....

Κι' άθελα έπέρασε μιá σκέψις από τόν νουν μου: πόσον ιδιότροπη πρέπει νάηαι ή ζωή.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Σερβία

Ἐν Ἄγραμ τῆς Σερβοκρατίας συνέστη φιλολογικὸς σύνδεσμος, ὅστις ἐκδίδει καὶ περιοδικὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ζενιθ», διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Λιούμπομερ Μίσιτς. Τὸ περιοδικὸν τοῦτο αὐτοτιτλοφορεῖται μὲ ἀρκετὴν μετριοφροσύνην «τὸ πρῶτον βαλκανικὸν περιοδικὸν διὰ τὴν Εὐρώπην καὶ τὸ πρῶτον εὐρωπαϊκὸν περιοδικὸν ἐν τοῖς Βαλκανίοις». Οἱ σκοποὶ τῆς κινήσεως ταύτης εἶναι ἐντελῶς ριζοσπαστικοὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν τέχνην, ἐν τῇ ὁποίᾳ θέλει νὰ δημιουργήσῃ κατεύθυνσιν ὅλως νέαν καὶ πρωτότυπον. Χαρακτηριστικοὶ εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Ἰβάν Γκόλλ, ὅστις συνέταξε τὸ πρόγραμμα τοῦ συνδέσμου. »Πρέπει νὰ γίνωμεν πάλιν βάρβαροι ἐν τῇ ποιήσει. Ἡ κίνησις ἡμῶν εἶναι ἐντατικὴ, ριζοσπαστικὴ, ἠλεκτρομαγνητικὴ, διεθνὴς καὶ ἀδιαφορεῖ περὶ τῶν χωριζόντων τὰς θρησκείας καὶ ἐκκλησίας δογμάτων».

*

Ἐν Νοβισοδ (Neusatz) τοῦ αὐτοῦ κράτους ἰδρύθη πρὸ τινος γερμανοσερβικῆ ἑταιρία, τῆς ὁποίας σκοπὸς εἶναι ἡ ἔρευνα τῶν σχέσεων τοῦ Goethe πρὸς τὸν νοτιοσλαβικὸν πολιτισμὸν καὶ ἡ ἐκδοσις τῶν ἀπάντων τοῦ μεγάλου ποιητοῦ ἐν σερβικῇ μεταφράσει. Τὴν ἑταιρίαν ταύτην ἐξαίρετισε τὸ κοινὸν μετὰ χαρᾶς καὶ εὐλαβικοῦς συμπαιθείας. Ἡ «Nova Vojvodina», τὸ ὄργανον τῆς φοιτητικῆς νεολαίας τῆς γείτονος χώρας, γράφει ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τὰ ἑξῆς: «Ἐὐχόμεθα ὅπως τὸ πνεῦμα τοῦ Goethe συντέλῃ ἵνα δοθῇ κατεύθυνσις εἰς τὴν φιλολογίαν μας. Μέχρι τῆς στιγμῆς μετὰ ἑκατὸν ἔτη, κολυόμενοι ὑπὸ διαφόρων ἰσμῶν δὲν ἔχομεν προχωρήσει καὶ πολὺ πέραν τῶν συγχρόνων τοῦ Γκαίτε. Διὰ ταῦτα πρέπει νὰ γίνῃ ὁ ὁδηγὸς ἡμῶν καὶ διδάσκαλος». Ἡ δημοτικότης αὐτῆ, ἣς ἀπολαύει ὁ ποιητὴς ἐν Σερβίᾳ, ὀφείλεται καὶ εἰς τὸ γεγονός, ὅτι πρῶτος αὐτὸς ἐγνώρισεν εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον τῆς Εὐρώπης τὴν δημοτικὴν ποιήσιν τῶν Σέρβων.

*

Τὰ κράτιστα ὄργανα τῆς συγχρόνου σερβοκρατικῆς φιλολογίας εἶναι ἡ «Σερβέμενικ» καὶ ἡ «Κρίτικα». Τὸ πρῶτον τῶν δύο τούτων περιοδικῶν ἀριθμεῖ ἤδη βίον 22 ἐτῶν, κατώρθωσε δὲ νὰ παραμένῃ πάντοτε σοβαρὸν καὶ νεωτερίζον καὶ νὰ ἡγῆται τῆς φιλολογικῆς κινήσεως. Πολλοῦ λόγου ἄξια εἶναι αἱ περὶ Λάντε καὶ Δοστογιέφσκη πραγματεῖαι, αἷς ἐδημοσίευσαν ἐν αὐτῷ οἱ ἐπισημότεροι τῶν φιλολογούντων Σέρβων καὶ Κροατῶν. Τὸ ἄλλο, ἡ «Κρίτικα», ἠρξασεν ἐκδι-

δόμενον ἀπὸ ὀλίγου χρόνου, συνήθησι δὲ περὶ ἑαυτὸ τὴν γράφουσαν νεολαίαν, καὶ δὴ τὴν ἱκανωτάτην καὶ ταλάντου εὐμοιροῦσαν.

**

Ἰταλία.

Ὁ θάνατος τοῦ Τζοβάνη Berga εἶναι διὰ τὴν Ἰταλίαν μεγάλη ἀπώλεια, οἱ δὲ Ἰταλοὶ δικαίως ἠσθλίνθησαν αὐτὸν ὡς τοιαύτην. Ἡ περὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ κρίσις εἶναι δύσκολος, διότι εἶναι ἀνάγκη νὰ διασαφηνισθῶσι πρότερον πολλὰ σημεῖα, ἐν οἷς προτεύουσιν θέσιν κατέχει ἡ σχέσις τοῦ Berga πρὸς τὴν γαλλικὴν φυσιοκρατίαν (Naturalismus). Περιοριζόμεθα λοιπὸν εἰς τὸ νὰ σημειώσωμεν συντόμως τὴν σταδιοδρομίαν αὐτοῦ. Γεννηθεὶς τῷ 1840 ἐν Βενετίᾳ ἐκ γένους ἐπιφανοῦς, ἔλαβεν ἀγωγὴν ρωμαντικὴν, συμφώνως πρὸς τὰς φιλολογικὰς παραδόσεις τῆς οἰκογενείας του. Τὸ πρῶτόν του ἱστορικὸν μυθιστόρημα ἀνεφάνη τὸ 1867 ὑπὸ τὸν τίτλον «I Carbonari della Montagna». Πέντε ἔτη βραδύτερον ἀρχίζει νὰ ἐπιδορᾷ ἐπ' αὐτοῦ ἡ φυσιοκρατία, ἡ αἰσθηματικότης υποχωρεῖ πρὸ τῆς ψυχολογίας καὶ ὁ ρωμαντισμὸς περιορίζεται ὑπὸ τῆς πραγματικότητος. Ἀπὸ τοῦ 1876 ζῆ ὁ ποιητὴς ἐν Μιλάνῳ, ἔνθα γνωρίζει τὰ ἔργα τοῦ Ζολᾶ καὶ τοῦ Flaubert. Ἐνταῦθα συγγράφει «I vinti (1. Malavaglia. 2. Mastro Don Cesualdo. 3. La duchessa de Lejera) καὶ δράματά τινα, ἔξ ὧν παγκοσμίως γνωστὸν κατέστη ἡ Cavalleria Rusticana διὰ τῆς μελοποιήσεώς της. Τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του διήλθεν ὡς ἀπλοῦς παρατηρητὴς ἐν τῇ πόλει Κατανία.

Ὡς σπουδαιότατον τῶν ἔργων του θεωρεῖται τὸ «I Malavoglia», ἔνθα ἐξελλίσσεται ἡ ἱστορία οἰκογενείας ἀλιέων τῆς Σικελίας, ὀνομαστὴ διὰ τὴν δύναμιν τῆς περιγραφῆς καὶ τὴν πρωτότυπον τέχνην τῆς συνθέσεως. Διὰ τοῦ ἔργου τούτου ἔδειξεν ὁ συγγραφεὺς ὅτι εἶναι βαθὺς γνώστης τοῦ λαοῦ του.

*

Μεγάλην αἰσθησὶν προὐκάλεσαν τελευταίως δύο υπέργα ἔργα, ὁ «Βίος τοῦ Ἀντωνίου Fogazzaro», τοῦ καὶ παρ' ἡμῖν γνωστοῦ συγγραφέως τοῦ «Il Santo», ὑπὸ τοῦ φίλου του Callarati-Scatti· τὸ βιβλίον τοῦτο κέκτηται σημασίαν κατ' ἔξοχὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ αἰοίδιμος ἀνὴρ, τοῦ ὁποίου τὸν βίον καὶ τὸ ἔργον ἀναλύει. Τὸ δεύτερον ἔργον εἶναι ὁ «Βίος τοῦ Χριστοῦ» ὑπὸ τοῦ Ciovanni Papini, ἐνὸς ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων καὶ δημοφιλεστέρων συγγραφέων τῆς συγχρόνου Ἰταλίας. Τὸ γεγονός, ὅτι μετεφράσθη ἀμέσως εἰς τὴν Γαλλικὴν καὶ ὅτι ἤδη κατὰ τὰς πρώτας ἐ-

βδομάδας ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ βιβλίου τούτου ἐπωλήθησαν 50,000 ἀντίτυπα, δεικνύει τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου, ὡς καὶ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος παρὰ τῷ λαῷ. Θαναασταὶ εἶναι αἱ περὶ τὴν κριτικὴν θεολογίαν γνώσεις τοῦ συγγραφέως, ὅστις σκοπὸν τοῦ νέου ἔργου του ἔθεσε τὸν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, τὴν εἰς Χριστὸν παιδαγωγῆσιν τῶν ψυχῶν καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ἀνακρίνισιν τῶν πάντων.

* *

Γερμανία.

Ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ ἡ φιλολογικὴ καθ' ὅλον κίνησις ἐξυκολουθεῖ ἐνταῦθα μετὰ τῆς αὐτῆς ὡς καὶ πρὸ τοῦ πολέμου ἐντάσεως παρὰ τὰς τρομερὰς δυσχερείας τὰς ὁποίας ἐπήνεγκεν ἡ μεγάλη καταστροφὴ, καὶ δὴ τὶς οικονομικὰς. Χαρακτηριστικὸν εἶναι καὶ διὰ τὴν χώραν ταύτην τὸ γεγονός ὅτι πολλοὶ συγγραφεῖς, ὅχι μόνον οἱ ἐπιστήμονες, ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν των πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰσήγαγον οὕτω αὐτὸ εἰς τὴν μυθιστορικὴν φιλολογίαν. Ὡς εἶναι φυσικόν, αἱ περὶ αὐτοῦ ἀντιλήψεις αὐτῶν ἔχουσι πολὺ τὸ ὑποκειμενικόν. Παρόμοιον τι εἶχεν ἐπιχειρήσει πρὸ τοῦ πολέμου ὁ Hauptmann, περὶ τοῦ ὁποίου θὰ γράψομεν ἐκτενέστερον ἐν τῷ ἐπομένῳ τεύχει.

*

Ὁ ἰσραηλῆτης συγγραφεὺς Κάρολος Einstein κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν γερμανικῶν δικαστηρίων ἐπὶ βλασφημίᾳ τοῦ Θεοῦ εἰς ἑξ̄ μηνῶν φυλάκισιν ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἐκδότου τοῦ βιβλίου αὐτοῦ «Ἡ κακὴ ἀγγελία». Τὸ βιβλίον τοῦτο δέον νὰ καταστραφῇ κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῶν δικαστηρίων. Τὸ αἰτιολογικὸν τῆς ἀποφάσεως λέγει μεταξὺ τῶν ἄλλων : «Ὁ Ἰησοῦς παρίσταται δι' ὅλον τοῦ βιβλίου ὑβρίζων καὶ καταρῶμενος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀντίληψιν τῆς ἐκκλησίας, πρὸς δὲ τούτοις ὡς νόθος περιφρονοῦμενος ὑπὸ τῆς κοινωνίας. Ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία ἐμφανίζεται ἐν αὐτῷ ὡς σκόπιμος ἀπάτη τοῦ Παύλου, τὸ δὲ εὐαγγέλιον αὐτῆς χαρακτηρίζεται ἤδη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ βιβλίου ὡς «κακὴ ἀγγελία».

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ

Ο ΚΟΜΨΟΣ ΒΕΕΤΗΟΒΕΝ

Ὁ διευθυντὴς τῆς ἀνακτορικῆς ὀρχήστρας Schlösser ἐν Darmstadt ἀναζητεῖ κάποτε τὸν Beethoven ἐν Βιέννῃ. Ὅταν ἐπὶ τέλους τὸν συνήντησεν εἰς τὴν ὁδὸν Kärntner ἔμεινεν ἔκθαμβος πρὸ τῆς κομψότητος, μετὰ τῆς ὁποίας ἦτο ἐνδεδυμένος τὴν ἡμέρην ἐκείνην ὁ μέγας μουσουργός. Ἐφόρει κυανοῦν ἔνδυμα μετὰ κιτρίνων κομβίων, λευκὴν περισκελίδα, λευκὸν ἐπενδύτην καὶ καινουργῆ καστόρινον πῖλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Περιέργος ὁ Σχλαίσερ, ὅστις ἦτο συνηθισμένος νὰ βλέπῃ τὸν μουσουργὸν ἐν ἀγρία οὕτως εἰπεῖν καὶ ἀτημελήτῳ περιβολῇ, ζητεῖ νὰ μίθῃ παρὰ τοῦ διδασκάλου του Mayseder, πῶς συνέβη τὸ θαῦμα τοῦτο. Ὅταν, ἀπήντησεν οὗτος γελῶν, ὁ Beethoven δημιουργῆ δὲν ἀντιλαμβάνεται καθ' ὅλου τί συμβαίνει γύρω του. Διὰ τοῦτο συχνὰ ἐκδύουσι αὐτὸν τὸ ἑσπέρας οἱ φίλοι· ἀντὶ ὁμοῦ τῶν παλαιῶν θέτουσι παρὰ τὴν κλίνην του καινουργῆ ἐνδύματα. Ἐγειρόμενος τὸ πρῶτὸ ὁ Beethoven περιβάλλεται αὐτὰ, περισκελίδα, ἔνδυμα, ἐπενδύτην, χωρὶς οὐδὲν ἐκ τῆς μεταβολῆς ταύτης νὰ παρατηρήσῃ.

Γ Ν Ω Μ Α Ι

Ὁ εἰς μεγάλα σφάλματα ὑποπίπτων ἔχει ἐν ἑαυτῷ καὶ μεγάλας πηγὰς τῆς καθάρσεως.

Μόνον ὅστις καίει ἑαυτὸν γίνεται διὰ τοὺς ἄλλους αἰωνίως περιφερομένη γλῶσση.

Ἡ κλεῖς τοῦ κόσμου καλεῖται ταπεινωροσύνη. Ἄνευ αὐτῆς κρούειν, ἀκροᾶσθαι, ζητεῖν εἶναι μάταιος κόπος.

Ὅλοκληροὶ κοσμικαὶ περίοδοι πλήρεις ἀγάπης εἶναι ἀναγκαῖαι ἵνα πληρώσωμεν εἰς τὰ ζωὰ τὰς πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίας των.

ΑΠΟ ΟΛΟΝ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

Ὁ ἱατρός Thoden von Velzen πειράσκει εἰς τὸ νεοστί ἐκδοθὲν ἔργον του «Psychoencephale Studien» νὰ ἀποδείξῃ ἐπὶ τῇ βάσει πολλῶν παρατηρήσεων καὶ γεγονότων ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ὕλική οὐσία, συνισταμένη ἐκ τοῦ Ἐγὼ καὶ ἐκ τῆς μνήμης, ἡ ὁποία περιβάλλει αὐτὸ ὡς κοίτη σφαίρα. Ἡ παράδοξος αὕτη ψυχὴ εἶναι κατὰ τὸν ἱατρὸν τοῦτον αἰωνία καὶ ἀναλλοίωτος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς διὰ τῶν αἰσθήσεων γεννωμένας πρᾶξεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγεται καὶ ὁ θάνατος.

Τὸ ἐν Λονδίῳ διεθνὲς συνέδριον τῆς εἰρήνης ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῆ λειτουργίαν ἐν τῷ μεγάλῳ ναῷ τοῦ Ἁγίου Παύλου. Κατ' αὐτὴν ὠμίλησαν ὁ Inge περὶ ἐνόχων τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ἀπορρίψας τὴν εὐρύτατα διαδιδόμενην γνώμην ὅτι μόνος ἕνοχος τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου εἶναι ἡ Γερμανία. «Πάντες ἡμάρτομεν καὶ πάντες θρῆσκομεν νὰ μετανοήσωμεν. Πρέπει νὰ βοηθήσωμεν τοὺς Γερμανούς ἢ ἀναπτύξωσι τὰ προτερήματα τῶν δεικνύοντες καὶ ἡμεῖς τὰ ἰδικά μας.». Ὁ λόγος τοῦ Βρεταννοῦ σοφοῦ ἐπαύθησε βαθυτάτην αἰσθησιν, ἐκδηλωθεῖσαν καὶ διὰ τοῦ ἀγγλικοῦ τύπου.

Ἡ ρουμανικὴ κυβέρνησις ἀπηγόρευσε τὴν χρῆσιν τῆς μηχανικῆς γλώσσης, τὴν ὁποίαν εἰσήγαγον ὡς γλώσσαν τῆς διδασκαλίας οἱ Ἰσραηλίται εἰς τὰ σχολεῖά των, καὶ ἀπήτησεν ὑπ' αὐτῶν τὴν χρῆσιν τῆς Ἑβραϊκῆς ὡς μητρικῆς γλώσσης, συμφώνως πρὸς τὴν συνθήκην τοῦ Τριανόν.

Τὰ Σόβιετ ἀπῆλασαν πάντας ἐκείνους τοὺς ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀνεγνώρισαν τὴν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῶν «ζῶσαν ἐκκλησίαν», καλουμένην καὶ «λευκὴν ἐκκλησίαν», ἐπειδὴ ἀποκλείονται αὐτῆς οἱ ἄγαμοι κληρικοί καὶ οἱ μοναχοί. Πρὸς τοῦτοις ἐθέσπισαν ὅπως ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία ἐπιτρέπεται μόνον διὰ τοὺς ὑπερβαίνοντας τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, καὶ δὴ ἐν ἐκκλησίαις καὶ ἰδιωτικαῖς οἰκίαις, οὐχὶ δὲ ἐν τῷ σχολεῖῳ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξωθελίσθησαν τὰ θρησκευτικά. Ὁσαύτως τὸ βάπτισμα ἐπιτρέπεται μόνον εἰς τοὺς συμπληρώσαντας τὸ 18ον ἔτος.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς «ζώσης ἐκκλησίας» ταύτης ἀπεφάσισαν ὅπως αἱ μοναὶ μεταβληθῶσιν εἰς ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα, ὅπως ὁ πατριάρχης Τύχων καθαιρεθῆ καὶ ὅπως οἱ μοναχοὶ ἐκπαιδευθῶσιν εἰς νοσοκόμους. Πρὸς τοῦτοις ἀπήτησεν παρὰ τοῦ παρρωσικοῦ συνεδρίου, ἵνα ἀρθῆ ὁ κατὰ τοῦ Τολστόη ἀφορισμός, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἄλλοτε ἐπιβάλλει κατ' αὐτοῦ ἡ ἱερὰ σύνοδος τῆς Ρωσσίας.

Ἐν Ἀμερικῇ ὑπάρχουσι 17,885,648 καθολικοί, 477,054 ὁπαδοὶ τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, 597,978 Μορμόνοι, 1,600,600 Ἰουδαῖοι, 75,099, 489 διαμαρτυρούμενοι, ἐν ὅς 22,171,959 μεθοδισταὶ καὶ 21,938,700 ἀναβαπτισταί. Ἐν Ἀγίῳ Παύλῳ τὸ κήρυγμα Λουθηρανῶν τινος ἱερέως διαδί-

ται εἰς τὰς διαφόρους Πολιτείας καὶ πέραν αὐτῶν διὰ τοῦ ἀσυρμάτου, τοῦ ὁποίου σταθμὸς ἔχει ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος προσήλθον εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἐκκλησίας ἄνω τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου ἀνθρώπων. Κατὰ μέσον ὄρον προσήλθον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη 2173 ἄνθρωποι καθ' ἡμέραν εἰς τὴν χριστιανικὴν ἐκκλησίαν, ὡργανώθησαν καθ' ἡμέραν τρεῖς ἐκκλησίαι καὶ ἐχειροτονήθησαν καθ' ἡμέραν 412 πρόσωπα. Ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν συμποσοῦται ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτεῖαις εἰς 45,997,199, τ. ἔ. ἐπλουτίσθη ἡ ἐκκλησία ἀπὸ τοῦ 1916 μέχρι σήμερον κατὰ 4,070,345 μέλη.

Ἡ τοπικὴ βουλὴ τοῦ Bützow ἐξέλεξε τὸν ἐφημέριον Cladischefelski ὑπουργὸν τῆς παιδείας τοῦ Mecklenburg-Schwerin. Ἐρωμένοι εἶναι ὡσαύτως οἱ πρωθυπουργοὶ τῆς ὀλλανδίας καὶ τῆς Αὐστρίας, ὁ δὲ Lloyd Georges εἶναι, ὡς γνωστὸν, πρῶτον ἱεροκήρυξ.

Τὴν 17 Σεπτεμβρίου ἔγιναν ἐν Πητρούπολει τὰ ἐγκαίνια τοῦ προτεσταντικοῦ ἰνστιτούτου, ὅπερ ἰδρύθη πρὸς καταρτισμὸν ἱεροκηρύκων, ἀναγκασιούτων μεγάλως εἰς τὴν ἐν Ρωσίᾳ διαμαρτυρομένην ἐκκλησίαν. Διότι τὸ ἔργον αὐτῆς ἔλαβε πλέον μεγάλην διάδοσιν μεταξὺ τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Οἱ ἱεροκήρυκες μεταβαίνουνσιν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν διανύοντες περὶ δεκάδας χιλιόμετρων. Χιλιάδες ἀκροατῶν συνωστίζονται ἐν ὅς τόποις γίνεται τὸ κήρυγμα. Πρὸ πάντων μεγάλη εἶναι ἡ κίνησις μεταξὺ τῶν νέων, καὶ δὴ καὶ τῶν φοιτητῶν. Πρὸς εὐδωσιν τοῦ ἔργου συμβάλλουσι χρηματικῶς καὶ αὐτοὶ οἱ λιμώτοντες. Τὸ μέγεθος τῆς κινήσεως δεικνύει τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ προτεσταντικὴ ἀποστολὴ δὲν διαθέτει πλέον Ἀγίας Γραφὰς καὶ ὅτι χωρίον τι συνέλεξε τρόφιμα, ἵνα δι' αὐτῶν ἀγοράσῃ ἐν ἀντίτυπον Ἀγίας Γραφῆς.

Ὁ ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης τῆς Γερμανίας Radbruch ὅστις εἶναι σοσιαλιστής, γράφει τὰ ἐξῆς ἐν τῇ Kulturlehre des Sozialismus: «Πνευματικὴ δύναμις τόσον τεραστία, ὅποια ἡ θρησκεία, δὲν δύναται νὰ ἐξαλειφθῆ ὡς παράγων τῆς διαπαιδαγωγήσεως καὶ τῶν μελλουσῶν γενεῶν, καὶ τοῦτο ἐκ λόγων ἐχόντων σχέσιν πρὸς τὸ θρησκευτικὸν ἡμῶν μέλλον. Διότι ὁ πολιτισμὸς ἡμῶν δὲν δύναται νὰ νοηθῆ ἄνευ τοῦ χριστιανισμοῦ. Νεολαία, ἀπὸ τῆς ὁποίας θὰ ἔλειπεν ἡ γνῶσις καὶ κατανόησις τῆς θρησκείας, θὰ ἐχωρίζετο ἀπὸ τὰ πολυτιμότερα ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ ἡμῶν, θὰ ἐχωρίζετο ἀπὸ τοῦ εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν πιστοῦ παραμένοντος μέρους τοῦ ἔθνους διὰ χάσματος πολὺ μεγαλύτερου ἐκείνου, ὅπερ χωρίζει νῦν ἐπὶ ἐθνικῇ ζῆμᾳ διαμαρτυρούμενους καὶ καθολικοὺς. Ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀνετράφημεν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον θρησκευτικῶς, ἀδυνατοῦμεν νὰ φαντασθῶμεν ἀκριβῶς τὸ χάσμα τοῦτο. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ θρησκευτικοῦ ἡμῶν μέλλοντος δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀφήσωμεν τὰ τέκνα ἡμῶν ἄνευ προσφυλακτικοῦ ἐμβολιασμοῦ ἐναντίον τοῦ λοιμικοῦ κινδύνου τῆς δεισιδαιμονίας.

Θὰ ἐξεπίπτωμεν κατ' ἀνάγκην εἰς τὰς ἀγροικότερας καὶ μᾶλλον πρωτο-

γόνους μορφῆς τῆς θρησκείας, ἐὰν δὲν ἠθέλωμεν μεταλλάξαι εἰς τοὺς ἀπογόνους ἡμῶν τὴν εὐγενεστέραν μορφήν, ἥτις παρεδόθη εἰς ἡμᾶς. Ἡ θρησκευτικὴ ἀνάγκη, παραμένουσα ἄνευ καθοδηγήσεως, ἀνεξίτηλος ὄμως, θὰ ὠδήγει εἰς τὴν ἀναγέννησιν καὶ ἐξάπλωσιν τῆς ἀγριωτέρας δεισιδαιμονίας.»

ΔΗΛΩΣΙΣ

Ἔλεκα τυπογραφικῶν ἀνωμαλιῶν δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ κυκλοφορήσῃ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Σεπτεμβρίου ἢ «Αὐγῆ». Ὅπως διορθωθῶσι τὰ ἐκ τῆς βραδύτητας κακὰ ἐκδίδονται νῦν δύο τεύχη ὁμοῦ, τὰ τῶν μηνῶν Σεπτεμβρίου καὶ Ὀκτωβρίου. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον θὰ κυκλοφορήσῃ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁμοῦ τὰ τεύχη Νοεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου. Ἐλπίζομεν ὅτι θὰ τύχωμεν συγγνώμης παρὰ τῶν φίλων συνδρομητῶν διὰ τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην, ὡς καὶ διὰ τὴν κατωτέραν ποιότητα τοῦ χαρτοῦ, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν δρων τῆς ἐργασίας τῶν ἐνταῦθα τυπογραφείων καὶ τῆς μεγάλης ὑπερτιμῆσεως τοῦ χαρτοῦ.

Ἐκδότης

ΣΚΟΥΡΑΣ ΔΗΜΗΤΡ.

Δικηγόρος, Νομικὸς Σύμβουλος τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, Τέως Ἀντισταγχευτής. (Στοῦ Χατζῆ Ὀσμάν 3).

ΚΩΝΣΤ. ΠΑΖΟΛΙΔΗ

Χρυσόχορον ὁδὸς Βενιζέλου. Πάντα τὰ εἶδη κοσμημάτων καὶ κατασκευὴ ἐπὶ παραγγελίᾳ Ἄργυρᾶ καὶ ἐκ λευκοῦ μετάλλου ἐπιτραπέζια εἶδη ὡς καὶ ἐκκλησιαστικά.

Μ. ΜΕΛΛΑΣ

Δικηγόρος, πρῶτον Πρωτοδικῆς. Συνοικία Φράγκων (ὁδὸς Βίατ. Οὐγκώ 10)—Θεσ/νικῆ

Δ. ΧΟΒΑΓΚΙΜΙΑΝ & ΣΙΑ

Ὀλυμπ. Διαμαντῆ 8 Θεσσαλονικῆ. Ἰλιὰ δι' οἰκοδομὰς, τοιμῆντα, σιδηροδοκί, ὑδροπίνακες, κερφοβελόναι, ζιγκοκ, Λαμαρίναι, μύθραι, γαλδανιζέ, αὐλακωτά, Γάστραι, πτυάρια, κουβάδες.

ΚΩΝΣΤ. Α. ΔΕΒΕΝΤΖΗ

Ἰδιωτικὸν Ταμβακοποιεῖον. Ὀδὸς Φράγκων 13—Θεσσαλονικῆ. Ταμβάκος Βιργινίας, Γαλλίας, Καρῶτα διάφορα Ρωσσίας, Ταμβάκος ὕμεινός, ἐνισχύει τὴν ὄρασιν, τονώνει τὴν ἀκοήν κτλ.

ΔΗΜΗΤΡ. Γ. ΔΙΓΚΑ

Δικηγορικὸν Γραφεῖον. Ὀδὸς Φράγκων 34 (Πασὰ Ὀριεντάλ).

ΠΑΝ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ

Δικηγορικὸν Γραφεῖον. Ὀδὸς Φράγκων (Πασὰ Ὀριεντάλ).

Δ. ΣΕΡΕΦΑΣ

17 Σαλαμίνας—Θεσσαλονικῆ, εἰσαγωγή ἀκατεργάστων δερμάτων, ἐρίων καὶ καπνοῦ εἰς φύλλα.

Δ. ΣΕΡΕΦΑΣ & ΣΙΑ

Ὀδὸς Αἰγύπτου 30 Θεσσαλονικῆ, εἰσαγωγή ἐξαγωγῆ, ἀντιπροσωπεῖται προμήθειαι.

ΒΑΣΙΛ. ΚΥΡΙΑΚΟΥ

Ὀδὸς Ἐγνατία 115. Τὸ ἀρχαιότερον ὑποδυγατοποιεῖον Θεσσαλονικῆς. Στερεότης, Κομφόρμης, Φθῆγεια διακρίνου τὸ κατὰστημα

Α. Ι. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ

Δικηγόρος. Ὀδὸς Φράγκων 28, Θεσ/νικῆ

Ι. Α. ΤΣΙΑΡΑΣ & ΣΙΑ

Ὀδὸς Βερροίας 8, Θεσσαλονικῆ, ἔμποροι ἀποικιακῶν, εἰσαγωγεῖς ἐξαγωγεῖς, ἀντιπρόσωποι διάφορων οἰκῶν Δυτικῆς Μασεδονίας.

ΖΗΣΗΣ ΒΕΡΟΥ

Ὀδὸς Αἰγύπτου 36, Θεσσαλονικῆ. Ἀποικιακὰ, εἰσαγωγῆ, ἐξαγωγῆ, ἀντιπροσωπεῖται, προμήθειαι.

ΓΕΩΡΓ. ΤΖΗΡΙΔΗΣ

Ἰατρός. (Μαιευτῆρ Γυναικολόγος), Διδάκτωρ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου (Γερμανίας). Δέχεται ἐν τῇ οἰκίᾳ του ὁδὸς Κόρδιγκτων 4. Καθ' ἐκάστην 2—5 μ. μ. Ἄριθ. Τηλεφ. 169.

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

“ΑΝΑΤΟΛΗ,,

ΝΙΚΗΣ 3

ΒΑΣΙΛ. ΤΣΙΜΕΝΗΣ

ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΟΣ

Πιρὰ τῆ Ἐθνικῆ Τραπεζῆ

Ἄρπ Χάν 1 Ὀδοῦ Ἐγνατία

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΣΚΟΘΟΥ

Ἐργοστάσιον Κυτίων καὶ Μπαμπονιέ-
ρων. Τὸ ἀρχαιότερον Ἰδρυθὲν τῷ 1895.
Λεωφόρος Ἐθνικῆς Ἀμυνῆς, Παραπήγ-
ματα ἀριθ. 60—66—Θεσσαλονίκη.

ΒΑΣΙΛ. ΜΠΑΚΟΝΙΚΑ

Ἰατρεῖον καὶ μικροβιολογικὸν ἐργαστή-
ριον. Ἐγνατία ἀριθ. 353 (Καμάρα). Εἰ-
δικότης εἰς τὶς μικροβιολογικὰς παθή-
σεις. Ἐκτελοῦνται μικροβιολογικαὶ χη-
μικαὶ ἐξετάσεις οὐρόν, αἵματος, πτυέ-
λον, ἐκχυμάτων καὶ λοιπῶν παθολογι-
κῶν ἔξιδρομάτων καὶ διΰδρομάτων. Ἀ-
μεσος διάγνωσις σπιλίδος μικροσκοπι-
κῶς καὶ κατὰ Wasserman Ἐφαρμογὴ
Νέο 693. 8—10 π. μ. καὶ 3—7 μ. μ.